

62-3

761

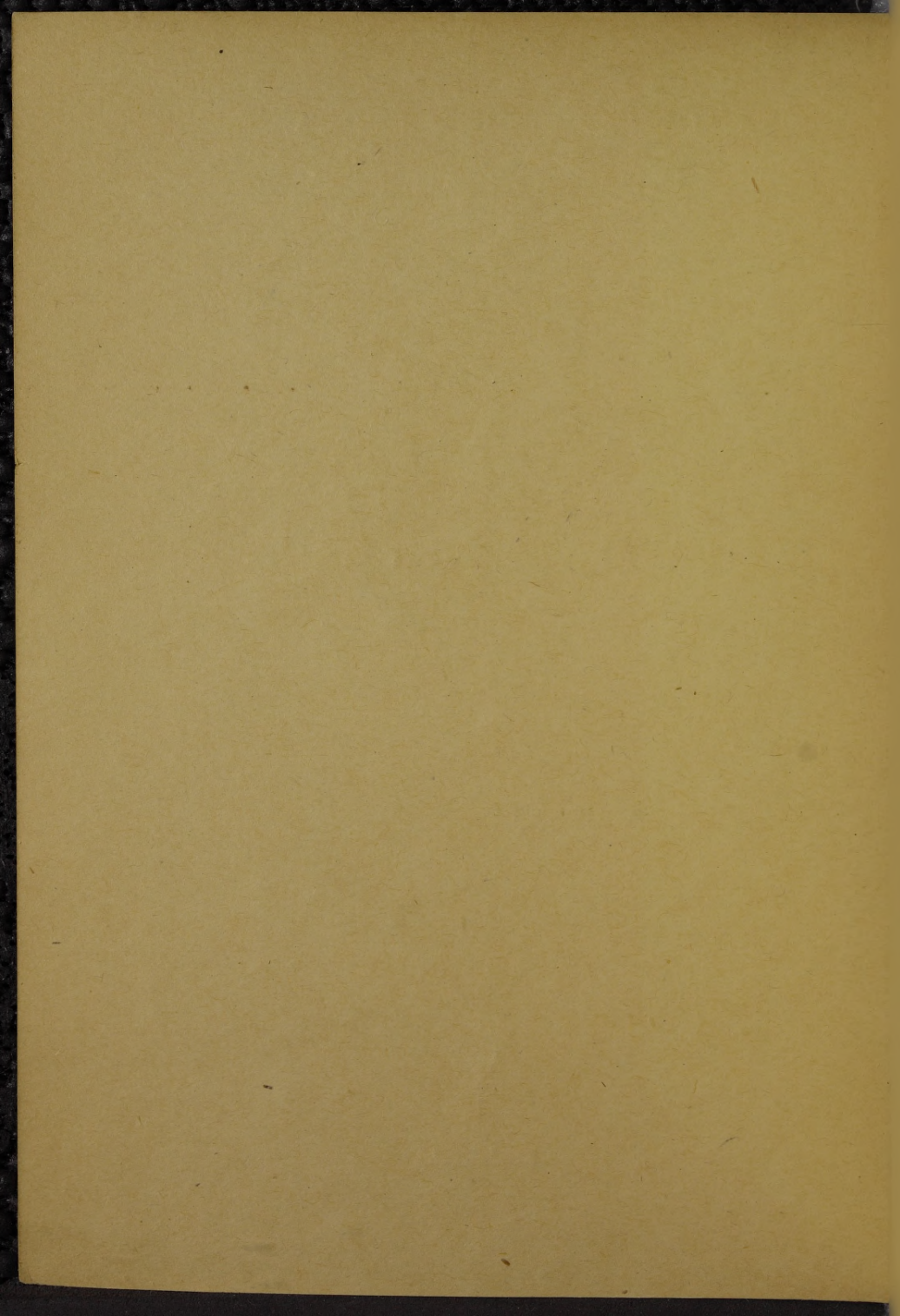
LATVIJAS PSR KULTŪRAS MINISTRIJA

Biblioteku un klubu iestāžu daļa

LATVIJAS PSR VALSTS BIBLIOTEKA

**LATVIJAS PSR
MASU BIBLIOTEKU DARBA
PĀRSKATS 1961. GADĀ**

RĪGA, 1962.

L 62-3
761

Dust
L
0

LATVIJAS PSR KULTŪRAS MINISTRIJA
Biblioteku un klubu iestāžu daļa
LATVIJAS PSR VALSTS BIBLIOTEKA

LATVIJAS PSR
MASU BIBLIOTEKU DARBA
PĀRSKATS 1961. GADĀ

RIGĀ, 1962.

Latv. PSR Valsts bibliotēka

02
La 810

62-76.628

Обзор работы массовых библиотек в 1961 году

На латышском языке

0308078762

Par izdevumu atbild Z. Eglīte

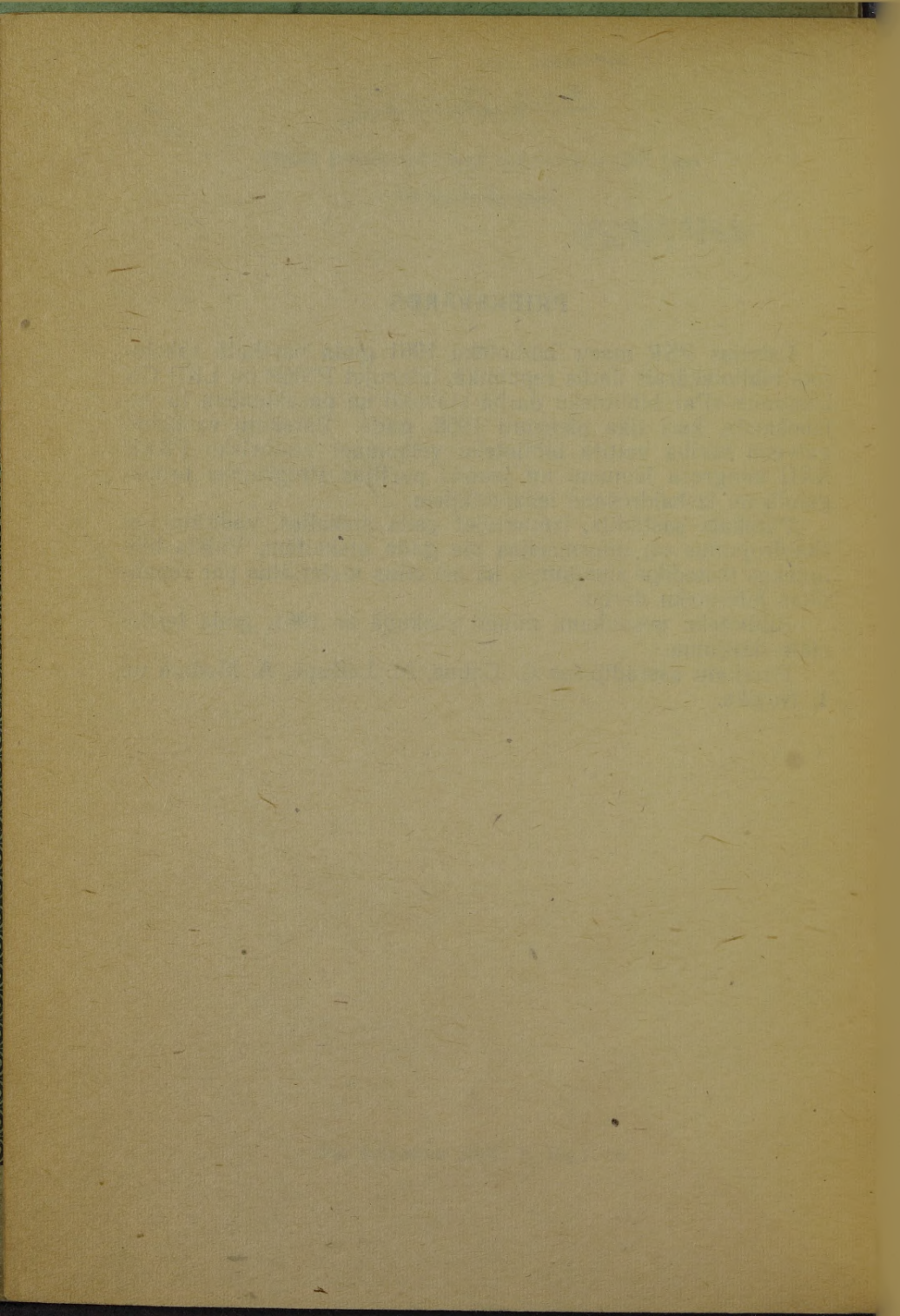
PRIEKŠVārds

Latvijas PSR masu biblioteku 1961 gada pārskatā raksturots bibliotekārais darbs republikā, īstenojot PSKP un LKP CK lēmumus «Par biblioteku darba stāvokli un pasākumiem tā uzlabošanā», kuri tika pieņemti 1959. gadā. Pārskatu sastādot, galvenā vērība veltīta biblioteku veikumam vēsturisko PSKP XXII kongresa lēmumu un jaunās partijas Programmas propagandā un izskaidrošanā iedzīvotājiem.

Pārskats sastādīts, izmantojot gada atskaites, vadītāju paskaidrojumus un informācijas pie gada atskaitēm, Valsts bibliotēkas metodiķu ziņojumus, kā arī citus materiālus par republikas bibliotēku darbu.

Bibliotēku nosaukumi minēti saskaņā ar 1961. gada teritoriālo dalījumu.

Pārskatu sastādījušas C. Caune, M. Leišupe, A. Mediņa un I. Novika.

I. BIBLIOTĒKU DARBA ORGANIZĀCIJA. GRĀMATU FONDI. LASĪTĀJU APKALPOŠANA

1961. gadā republikas bibliotēku galvenais uzdevums bija izskaidrot lasītājiem PSKP jauno Programu, propagandēt PSKP XXII kongresa materiālus, PSKP CK janvāra plēnuma lēmumus. Darba saturu un virzienu noteica PSKP CK un LKP CK lēmumi «Par bibliotēku darba stāvokli un pasākumiem tā uzlabošanā». Strādājot atbilstoši šiem lēmumiem, bibliotēkas aktivizējušas iedzīvotāju komunistisko audzināšanu, cīnījās par ikvienas ģimenes iesaistīšanu lasītāju skaitā, uzlabojušas sabiedrības aktīva piedalīšanos darbā, labāk koordinēts dažādu sistēmu un resoru bibliotēku darbs, bagātāka kļuvusi bibliotēku materiālā bāze.

Atskaites gadā 127 republikas masu bibliotēkas cīnījās par nosaukuma «Teicama darba bibliotēka» iegūšanu. 5 ciemu bibliotēkas —

Aizputes raj. Dunalkas ciema bibliotēka
Krāslavas raj. Izvaltas ciema bibliotēka
Madonas raj. Kusas ciema Oļu bibliotēka
Rīgas raj. Katlakalna ciema Doles bibliotēka
Ventpils raj. Tārgales ciema Ventas bibliotēka

šo nosaukumu ieguva. Minētās bibliotēkas sekmējušas darbaļaužu komunistisko audzināšanu, mobilizējušas iedzīvotājus ražošanas uzdevumu izpildei. Šīs bibliotēkas par lasītājiem iesaistījušas visas ģimenes savu ciemu teritorijās, izveidojušas aktuālu uzskates aģitāciju, izvērkušas rošīgu masu darbu, meklējot jaunus un interesantas formas. Rezultātā minētās bibliotēkas panākušas galveno darba rādītāju pieaugumu.

Bibliotēku tīkls. 1961. gadā darbojās 1073 Latvijas PSR Kultūras ministrijas masu bibliotēkas.

Salīdzinot ar iepriekšējo gadu, masu bibliotēku tīkls visumā palicis bez pārmaiņām, tikai pilsētu bibliotēku skaits palielinājies par 4.

Biblioteku tipi	Biblioteku skaits	
	1960. g.	1961. g.
Rajonu bibliotēkas	30	30
Pilsētu „	99	103
Ciemu „	858	858
Bērnu „	82	82
Kopā	1069	1073

Stacionāro bibliotēku tīkls vēl pilnīgi neapmierina iedzīvotāju prasības pēc grāmatām. Analizējot vienotos bibliotēkārās apkalpošanas plānus, noskaidrojās, ka republikā jāatver vēl ap trīsdesmit jaunu stacionāro bibliotēku Dagdas, Daugavpils, Preiļu, Alūksnes, Balvu un citos rajonos. Neapmierina bibliotēku izvietojums Rīgā, Jūrmalā, Ventspilī, Daugavpilī, Valmierā un citās lielākajās pilsētās. Jaunajos dzīvojamo namu rajonos telpas bibliotēkām netiek paredzētas.

Bez Kultūras ministrijas tīkla bibliotēkām republikā ir vēl 194 kolhozu, 517 arodbiedrību un daudzas citu sistēmu iestāžu un organizāciju bibliotēkas, kuru darbs vēl vāji koordinēts.

Svarīga nozīme tīkla pilnīgošanā ir **pārvietojamām bibliotēkām**, kuru skaits 1961. gadā republikā palielinājies par 502.

	1960. g.	1961. g.
Rajonu bibliotēkas	317 pārv. b-kas	342 pārv. b-kas
Pilsētu „	534 „ „	604 „ „
Ciemu „	2124 „ „	2500 „ „
Bērnu „	182 „ „	213 „ „
Kopā	3157 pārv. b-kas	3659 pārv. b-kas

Pārvietojamo bibliotēku skaits ievērojami pieaudzis:

	1960. g.	1961. g.	Izmaiņas
Dobeles rajonā	156 pārv. b-kas	197 pārv. b-kas	+ 41
Daugavpils rajonā	138 „ „	171 „ „	+ 33
Alūksnes „	88 „ „	113 „ „	+ 25
Liepājas „	93 „ „	117 „ „	+ 24
Cēsu „	137 „ „	159 „ „	+ 22
Madonas „	128 „ „	146 „ „	+ 18

Pārvietojamās bibliotēkas devušas lielu ieguldījumu republikas lasītāju skaita un literatūras izsnieguma kāpināšanā.

Biblioteku tipi	B-kas, kurām ir pārv. b-kas	Pārv. b-ku skaits	Lasītāju skaits pārv. b-kās (tūkstošos)	Literatūras izsniegums (tūkstošos) pārv. b-kās
Rajonu bibliotēkas	30	342	11,6	127,5 vien.
Pilsētu „	89	604	28,0	426,9 „
Ciemi „	769	2500	55,6	687,6 „
Bērnu „	57	213	11,5	173,3 „
Kopā:	945	3659	106,7	1415,3 vien.

Pārvietojamo bibliotēku darbu veic sabiedriskie bibliotēkari. Daudzas no šīm bibliotēkām tā izaugušas, ka tās var uzskatīt par patstāvīgām sabiedriskām bibliotēkām. Tāda ir, piemēram, Madonas rajona Kūsas ciema Oļu bibliotēkas pārvietojamā bibliotēka, kuru vada Liezeres padomju saimniecības jaunatnes komunistiskā darba trieciennieku grupas vadītāja komjauniete Z. Kantore. Viņa organizē tematiskas pārrunas, priekšā lasīšanu vecākiem cilvēkiem un bērniem, kopā ar saviem aktīvistiem — partijas un padomju darbiniekiem un lauku darba pirmrindniekiem piedalās visos stacionārās bibliotēkas pasākumos. Pateicoties aktīvistu darbam, visas ģimenes apkalpojamā rajonā iesaistītas par lasītājiem. Līdzīgi strādā Aizputes raj. Dunalkas ciema, Ventspils raj. Tārgales ciema Ventas un citu bibliotēku pārvietojamās bibliotēkas. Nepiedodami, ka vairākos rajonos pārvietojamo bibliotēku skaits samazinājies.

	Pārvietojamo bibliotēku skaits		
	1960. g.	1961. g.	Izmaiņas
Gulbenes rajonā	130	94	— 36
Viļānu „	82	72	— 10
Ogres „	128	123	— 5

Dažos rajonos vairākas ciemu bibliotēkas 1961. gadā strādājušas bez pārvietojamām bibliotēkām. Tā Valkas rajonā 10 bibliotēkām, tai skaitā 7 ciemu bibliotēkām, nebija nevienas pārvietojamās bibliotēkas, arī 7 Tukuma un 7 Valmieras rajona ciemu bibliotēkas neatvēra nevienu pārvietojamo bibliotēku. Daudzām bibliotēkām bija tikai viena pārvietojamā bibliotēka, piemēram, Daugavpils rajona Dubnas ciema bibliotēkai, kaut gan 1961. gadā ciemā nebija iesaistītas lasītāju skaitā 230 ģimenes.

Maz vērības vēltis PSKP CK lēmumā izvirzītajam uzdevumam par bibliotēku pareizu izvietojšanu — dažādu sistēmu un resoru sīko bibliotēku apvienojšanu. Nokārtojot bibliotēku tīklu

un darbu koordinējot, panākumi gūti Daugavpils, Kuldīgas, Bauskas, Aizputes, Dobeles rajonā. Balvu rajonā Kultūras ministrijas tīkla bibliotekām pievienotas arodbiedrību un kolhozu bibliotekas. Tā Žiguru strādnieku ciemata bibliotekai pievienoja Mežrūpniecības saimniecības arodbiedrības biblioteku, kolhoza «Sarkanais Oktobris» biblioteku — Tilžas padomju saimniecības bibliotekai. Talsu rajonā visas kolhozu bibliotekas pievienotas ciemu bibliotekām. Šinī virzienā rosīgāk jāstrādā Liepājas, Alūksnes, Jelgavas un citiem rajoniem.

Kopējais grāmatu fonds Latvijas PSR Kultūras ministrijas masu bibliotekās uz 1962. gada 1. janvāri sasniedz 9016,5 tūkstoši vienību. 1961. gadā bibliotekas no jauna iegādājušās 869,7 tūkstošus grāmatu, bet norakstījušas kā novecojušas un izslēgušas no fondiem 331,7 tūkstošus grāmatu. Tātad faktiskais fondu pieaugums gadā ir 538 tūkstoši vienību.

Republikas bibliotekās jau ir izveidoti ievērojami grāmatu krājumi — visās rajonu, 91 pilsētu un 65 bērnu bibliotekās tie pārsniedz 10.000 eksemplāru.

Masu biblioteku fondu sastāvs pa nozarēm uz 1962. gada 1. janvāri (tūkstošos)

Biblioteku tipi	Sabiedriski polit. lit.		Dabzin. lit.	
	Vien. skaits	% no kop. fonda	Vien. skaits	% no kop. fonda
Rajonu bibliotekas	166,6	21,3	29,0	3,9
Pilsētu „	561,5	20,6	105,1	3,9
Ciemu „	805,7	18,6	142,8	3,3
Bērnu „	113,5	9,1	38,1	3,1
Kopā	1.647,3		315,0	

Biblioteku tipi	Tehnikas lit.		Lauksaimn. lit.		Daiļliteratūra	
	Vien. skaits	% no kop. fonda	Vien. skaits	% no kop. fonda	Vien. skaits	% no kop. fonda
Rajonu bibliotekas	31,0	3,97	51,6	6,6	350,0	44,8
Pilsētu „	144,7	5,3	106,7	3,9	1.208,8	44,3
Ciemu „	146,6	3,4	477,6	11,2	1.733,8	40,6
Bērnu „	37,0	2,9	14,4	1,1	520,5	41,8
Kopā	359,3		650,3		3.813,1	

Salīdzinot fondu sastāvu 1960. un 1961. gadā, jāsecina, ka 1961. gadā tas nav uzlabots, bet visumā ir tāds pats kā 1960. gadā — atsevišķu literatūras nozaru procents no kopējā fonda tikai nedaudz audzis vai samazinājies.

Bibliotekās visvairāk ir sabiedriski politiskās literatūras un daiļliteratūras, bet maz dabzinātņu, tehnikas un lauksaimniecības literatūras. Šādu fondu sastāvu daļēji nosaka izdotās literatūras klāsts, kā arī lasītāju intereses un pieprasījumi. Taču tas atsedz arī kļūdas un trūkumus, kas vēl joprojām ir daudzu biblioteku komplektēšanā. Bibliotekas maz domājušas par pareizu komplektēšanu, galvenokārt iegādājušās daiļliteratūru, bet fondu papildināšanai atsevišķās zinātņu nozarēs pievērsušas maz vērības. Piemēram, Daugavpils rajona Silenes ciema biblioteka 1961. gadā iegādājusies tikai 3 dabzinātņu grāmatas, Kalupes un Kalkūnes ciema bibliotekas — 5, bet Sandarišķu ciema — nevienu. Tas pats sakāms arī par lauksaimniecības grāmatām, kuras Daugavpils rajona Kalkūnes ciema biblioteka iegādājusies tikai 15, Salienas ciema Lielbornes — 12, Kalupes — 11. Arī Valmieras rajona Kauguru ciema II bibliotēkā no jauna iegādātas tikai 3 dabzinātņu un 8 tehnikas grāmatas, bet Skaņkalnes ciema bibliotēkā — 2 dabzinātņu un 8 tehnikas grāmatas.

Līdzīgi piemēri ir arī citu rajonu bibliotekās. Kā gan lasītāju pieprasījumus pēc dabzinātņu literatūras var apmierināt Krāslavas rajona Vaiculevas ciema bibliotēka, ja tai ir tikai 19 dabzinātņu grāmatas, Kaplavas ciema — 26, Baltiņu — 47, Dagdas rajona Kastuļinas ciema — 33, Viļānu rajona Lomes ciema — 43, Daugavpils rajona Salienas ciema Lielbornes — 23.

Cienu biblioteku nepareizā komplektēšanā vainojamas arī rajonu bibliotēkas, kas pievērs maz uzmanības grāmatu fonda sastāva analīzei un fondu pareizai komplektēšanai cienu bibliotekās. Bet kāds paraugs gan var būt Daugavpils rajona bibliotēka, kuras fonds 1961. gadā papildināts tikai ar 8 dabzinātņu grāmatām?

Daudzu biblioteku komplektēšanu traucē tas, ka grāmatu iegādei paredzētie līdzekļi netiek pārskaitīti savlaicīgi. Lai gan Latvijas PSR Ministru Padomes 1957. gada 27. decembra lēmums Nr. 607 paredz līdzekļu 60% centralizēšanu grāmatu iegādei un to pastiprina arī 1960. gada 7. decembra lēmums Nr. 648, tomēr daudzos rajonos šos lēmumus neievēro. Piemēram, 1961. gadā līdzekļi nebija centralizēti Dagdas, Gulbenes, Kārsavas, Preiļu, Saldus un Viļānu rajonos. Līdzekļus no ra-

jonu vai ciemu padomju budžetiem bibliotekām pārskaitīja neregulāri, pa lielākai daļai otrajā pusgadā vai pat gada beigās.

Piemēram, 1961. gada septembrī nauda vēl nebija pārskaitīta 9 ciemu bibliotekām Saldus rajonā — Blīdienes ciema Stūru, Nīkrāces ciema Lēnu, Pampāļu, Pumpuru, Raņķu, Satiķu, Zaņas un Zirņu ciema bibliotekām. Neregulāri līdzekļus pārskaitīja arī pārējām Saldus rajona bibliotekām.

Izvēršot darbu katras ģimenes iesaistīšanā par lasītājiem un palielinoties lasītāju skaitam, arvien aug pieprasījums pēc grāmatām. Tādēļ literatūras iegādei asinētie līdzekļi jāizlieto sevišķi mērķtiecīgi. Nepiedodami, ka ir vēl bibliotekas, kuras piešķirtos līdzekļus 1961. gadā neizmantoja pilnīgi. Piemēram, neregulāru naudas pārskaitījumu rezultātā daļa līdzekļu palika neizmantota Talsu rajona Šabiles pilsētas bibliotekai. Viļānu rajona Stirnienes ciema bibliotekai no paredzētajiem 300 rubļiem grāmatu iegādei 1961. gada pēdējā ceturksnī pārskaitīja tikai 100 rubļu, bet pārējo naudu biblioteka nesaņēma.

Grāmatu iegādei un citām vajadzībām bibliotekas līdzekļus saņēmušas arī no kolhoziem, padomju saimniecībām, arodbiedrībām, patērētāju kooperācijām un citām iestādēm un organizācijām. Piemēram, Aizputes rajonā Kalvenes patērētāju biedrība ciema bibliotekai piešķirusi 20 rubļu, kolhozs «Cīņa» Dūnalkas bibliotekai — 40 rubļu, kolhozs «Drosme» Rudbāržu bibliotekai — 50 rubļu. Taču pašu summu (50 rubļu) Alūksnes rajonā paraugsaimniecība «Alsviķi» atvēlējusi Alsviķu I bibliotekai, Alūksnes padomju saimniecība — Mārkalnes bibliotekai, kolhozs «Cīņa» — Mārupes bibliotekai.

Tomēr vairums biblioteku literatūru komplektē tikai no budžeta asinējumiem. Sai ziņa bieži vainojami biblioteku vadītāji, kas nav pat aicinājuši kolhozus, padomju saimniecības, patērētāju kooperācijas un arodbiedrības piešķirt līdzekļus grāmatu iegādei.

Pareizu biblioteku fondu komplektēšanu nesekmē arī tas, ka atsevišķas ciemu bibliotekas iepērk grāmatas tikai grāmatnīcā, piemēram, Viļānu rajona Sakstagala ciema biblioteka. Nepareizi rīkojusies arī Viļānu rajona Lomes ciema bibliotekas vadītāja Trūpe, kas jau aprīlī iepirka grāmatas Viļānu grāmatnīcā par visiem gadā paredzētajiem 300 rubļiem.

Trūkumi komplektēšanā ir arī daļai to biblioteku, kas literatūru iegādājas Biblioteku kolektorā. Te vainojami gan paši biblioteku vadītāji, gan Biblioteku kolektors. Piemēram, Daugavpils rajona Silenes I, Kalupes, Kalkūnes, Sandarišķu un Salienas ciema Liebornes bibliotekai Biblioteku kolektors maz

komplektējis dabzinātņu un lauksaimniecības literatūru, bet biblioteku vadītāji savukārt nav iesnieguši kolektoram nevienu pieprasījumu pēc šīs literatūras. Līdzīgi gadījumi ir arī citos rajonos.

Lai gan daudzām bibliotekām trūkst literatūras, grāmatu apmaiņa starp bibliotekām vēl organizēta vāji. Latvijas PSR Valsts bibliotēkā ir nodibināts republikāniskais grāmatu apmaiņas fonds masu biblioteku grāmatu fondu papildināšanai. Šo fondu izmantojušas tikai nedaudzas bibliotēkas. Instrukcijā rajonu bibliotekām norādīts, ka vispirms ar liekajām grāmatām jāapmainās savā rajonā. Tomēr daudzos rajonos (Daugavpils, Viļānu u. c.) vēl nav sastādīti dubletu un bibliotēkas profilam nepiemērotās literatūras katalogi.

1961. gadā republikas masu bibliotēkas veikušas lielu darbu, turpinot pārkārtot grāmatu fondus lasītāju brīvai pieejai. Bibliotēku skaits, kas strādā pēc šīs lasītāju apkalpošanas sistēmas, arvien pieaug. Tas arī saprotams, jo brīvā pieeja praksē sevi attaisno: tā aktivizē literatūras propagandu, uzlabo lasītāju apkalpošanu un sekmē jaunu lasītāju iesaistīšanu. Ja 1958. un 1959. gadā tikai nedaudzas masu bibliotēkas izmantoja šo progresīvo darba formu, tad 1960. gadā to skaits palielinājies līdz 500, bet 1961. gadā no 1073 republikas masu bibliotekām brīvā vai daļēji brīvā pieeja grāmatu fondiem iekārtota 872 bibliotekās. Visaktīvākie šajā ziņā bijuši Ventspils, Talsu, Saldus, Ludzas, Liepājas, Jēkabpils, Alūksnes, Aizputes rajoni, Rīga un Jūrmala.

Salīdzinot ar 1960. gadu, brīvās pieejas iekārtošana uzlabojusies — fondi tai sagatavoti rūpīgāk. Daudzās bibliotekās brīvpieejas plauktos izliktas mazas izstādītes, tuvinātas radniecīgās literatūras nozares, plauktu galos novietota bibliogrāfija utt. Ta tas ir, piemēram, daudzās Balvu rajona bibliotekās. Alūksnes rajona Vīrešu bibliotēkā, Siguldas rajona Līgatnes II bibliotēkā, Saldus rajona Jaunlutriņu ciema Ošenieku bibliotēkā un citur.

Tomēr brīvās pieejas ieviešanā ir vēl daudz trūkumu: dažkārt grāmatu fondi nodoti lasītāju rīcībā bez iepriekšējas sagatavošanas, nav pārdomāts, kā veiks lasīšanas vadību (jā īpaši tas sakāms par pilsētu bibliotekām), nemāca lasītājus izmantot katalogus un bibliogrāfiju (sevišķi ciemu bibliotekās). Daudzas bibliotēkas, kas brīvo pieeju ieviesušas jau agrāk, to nepadziļina un nemeklē jaunas formas tās pilnīgošanai.

Slikti organizēta brīvā pieeja ir, piemēram, Daugavpils rajona bibliotēkās (izņemot Salienas ciema bibliotēku, kur tā

iekārtota labi un uzskatāmi), Viļānu rajona bibliotēkās, kā arī atsevišķās bibliotēkās citos rajonos.

Ģimeņu iesaistīšana. Vairāki rajoni, kā Dobeles, Balvu, Ventspils un citi sekmīgi īsteno PSKP CK izvirzīto uzdevumu — novadīt grāmatu līdz katrai ģimenei.

Vislabāk ģimeņu iesaistīšana veikusies Dobeles rajonā. Rajona ciemu bibliotēkās 1961. gadā lasīja 93% lasītspējīgo ģimeņu, pilsētā — 80%. Lasītāju skaits rajonā 1961. gadā pieaudzis par 3318. Dobelnieku panākumu pamatā ir liels un rūpīgs darbs. Tajā piedalījās rajona vadība, kultūras nodaļas un rajona bibliotēkas darbinieki, ciemu padomju priekšsēdētāji, komjaunieši, bibliotēku vadītāji un plašs aktīvs. Tika izmantotas dažādas darba formas. Nozīmīgākā no tām — grāmatu pieešana mājās, kas deva vislabākos panākumus. Šī darba rezultātā Bilstu, Bērzes, Bites, Auces lauku teritorijas, Gaismas, Lielaucē, Upenieku, Sņķeres, Vītiņu, Austrumu, Dobeles, Iles u. c. bibliotēkas 1961. gadā jau iesaistīja visas lasītspējīgās ģimenes.

Rosīgu darbu veica arī Saldus, Ventspils, Jēkabpils rajona bibliotēkas. Saldus rajona bibliotēkas divi darbinieki no 1961. gada 5. septembra katru dienu apmeklēja pilsētas iedzīvotājus un aicināja viņus lasīt bibliotēkā. Jēkabpils rajona bibliotēka ģimeņu iesaistīšanu veica, sadarbojoties ar pilsētas iestādēm un uzņēmumiem.

Kultūras nodaļas neatlaidības un pašu bibliotēkāju enerģiskā darba rezultātā ģimeņu iesaistīšanā labi panākumi gūti Balvu rajonā. 1961. gadā 9 ciemu bibliotēkas šo uzdevumu paveica pilnīgi; pārējām palika neiesaistīts tikai neliels ģimeņu skaits. Tomēr daudzos rajonos vēl gausi tiek pildīts PSKP CK uzdevums par katras ģimenes iesaistīšanu lasītājos. 1961. g. janvārī republikas ciemu bibliotēkās par lasītājiem bija iesaistīti 50,3%, bet republikas pilsētās — 55,5% ģimeņu. 1962. gada 1. janvārī stāvoklis uzlabojās, tomēr nebija apmierinošs — republikā caurmērā lasīja 76% visu ģimeņu.

Sekojoš Rīgas pilsētas bibliotēku paraugam, Valkas, Ludzas, Bauskas, Jēkabpils un citi rajoni organizēja grāmatu propagandas mēnešus un dekādes. Bibliotēkās iekārtoja ģimeņu kartotēkas, kas ik brīdī sniedza pārskatu par pašreizējo stāvokli un to, kas vēl darāms.

Darbs nesokas Viļānu, Rēzeknes, Daugavpils, Preiļu un Dagdas rajonos.

Rēzeknes rajonā vēl jāiesaista 4.742 ģimenes, Viļānu — 2982, Daugavpils — 2292.

Lasītāju kopskaits masu bibliotēkās 1961. gadā, salīdzinot ar

1960. gadu, pieaudzis par 25.109 cilvēkiem. Pēdējos divos gados pēc PSKP CK lēmuma par biblioteku darba stāvokli un pasākumiem tā uzlabošanai lasītāju iesaistišanai pievērsta nopietna vērība, it sevišķi 1961. gadā, kad lasītāju kopskaita pieaugums, salīdzinot ar 1960. gadu, divkārtšojies. Vidējais lasītāju skaits republikā uz 1 biblioteku pieaudzis no 489 (1960. g.) uz 523 (1961. g.).

	Lasītāju skaits (tūkstošos)		
	1959. g.	1960. g.	1961. g.
Rajonu bibliotekās	49,5	51,2	48,6
Pilsētu „	183,7	187,2	192,3
CiEMU „	222,2	227,4	245,9
Bērnu „	67,9	70,2	74,3
Kopā	523,3	536,0	561,1

Kā redzams, lasītāju kopskaits audzis pilsētu, ciemu un bērnu bibliotekās, bet samazinājies rajonu bibliotekās. No 30 rajonu bibliotekām lasītāju skaits pazeminājies 11 bibliotekās, kopā par 5421 cilvēku.

	Lasītāju skaits		
	1960. g.	1961. g.	Izmaiņas
Alūksnes raj. b-ka	3161	2370	— 791
Daugavpils raj. b-ka	2286	1564	— 722
Ilūkstes „ „	882	873	— 9
Kārsavas „ „	1952	1756	— 196
Krāslavas „ „	2345	2102	— 243
Kuldīgas „ „	1694	1602	— 92
Ludzas „ „	3242	2259	— 983
Rīgas „ „	2604	2272	— 332
Siguldas „ „	2076	1890	— 186
Talsu „ „	2064	1784	— 280
Viļānu „ „	2364	777	— 1587

Kā izskaidrojama rādītāju pazemināšanās, ja ikvienas ģimenes iesaistišana par lasītājiem 1961. gadā republikas bibliotekās bija viens no galvenajiem uzdevumiem?

Pašas rajona bibliotekas te min dažādus iemeslus: biblioteka ilgāku laiku pilnīgi vai daļēji bijusi slēgta telpu remonta dēļ (Talsu raj.), biblioteka pārvietota uz jaunām telpām un iekārtota brīvā pieeja (Krāslavas raj.), bibliotekai teritoriāli neizdevīga atrašanās vieta (Rīgas, Daugavpils un Siguldas raj.), no-

tikusi fondu pārbaude, mainījies bibliotēkas vadītājs (Ilūkstes un Kārsavas raj.).

Alūksnes, Ludzas un Viļānu rajonu bibliotēkas lasītāju kopskaita samazināšanos 1961. gadā izskaidro ar nepareizu uzskaiti iepriekšējos gados.

Tomēr ne visi bibliotēku paskaidrojumi pārliecina, reizēm jūtama pavirša un bezatbildīga attieksme pret darbu. Īpaši tas sakāms par Viļānu rajona bibliotēku, kur lasītāju skaita straujo samazināšanos nevar attaisnot ar nepareizu uzskaiti iepriekšējā gadā (lasītāju kopskaitam 1960. gadā pieskaitīts lasītavas apmeklējumu (!) skaits), jo bibliotēkas vadītāja Miķīte jau strādā vairākus gadus, tāpēc par pareizu uzskaiti viņa ir atbildīga.

Saubas rada arī Ludzas rajona bibliotēkas paskaidrojums (nepareiza uzskaitē pārvietojamās bibliotēkās: lasītāju kopskaitam 1960. gadā pieskaitīti to 11 pārvietojamo bibliotēku lasītāji, kuras nodotas ciemu bibliotēkām).

Ciemi bibliotēkās lasītāju kopskaits, salīdzinot ar 1960. g., pieaudzis par 18,5 tūkstošiem. Caurmērā uz 1 ciema bibliotēku vislielākais lasītāju skaits ir Balvu (447,6) un Dobeles (424,6) rajonā.

Tomēr vēl joprojām ir bibliotēkas, kurās lasītāju skaits tik mazs, ka nevar attaisnot stacionāras bibliotēkas eksistenci, piemēram,

Liepājas raj. Kalētu ciema II bibliotēkā — 46 lasītāji

Valmieras raj. Burtnieku ciema II bibliotēkā — 79 lasītāji

Kuldīgas raj. Kabiles ciema II bibliotēkā — 87 lasītāji

Ogres raj. Plāteres ciema II (Vērenes) bibliotēkā — 91 lasītājs

Valmieras raj. Ziemeļu ciema II bibliotēkā — 91 lasītājs

Ilūkstes raj. Aknīstes ciema I/a «Zaļā zeme» bibliotēkā — 95 lasītāji.

Kopējais literatūras izsniegums 1961. gadā palielinājies par 279,5 tūkstoši vienībām, salīdzinot ar 1960. gadu.

Bibliotēku tipi	Literatūras izsniegums (tūkstošos)			Izmaiņas	Apgrozība 1961. g.
	1959. g.	1960. g.	1961. g.		
Rajonu bibliotēkas	1471,8	1481,4	1466,3	— 15,1	1,87
Pilsētu „	6211,9	6272,6	6358,5	+ 85,9	2,33
Ciemi „	4028,7	4189,7	4281,9	+ 92,2	1,0
Bērnu „	2496,5	2634,8	2751,3	+ 116,5	2,21
Kopā	14.208,9	14.578,5	14.858,0	+ 279,5	1,64

Kopējais literatūras izsniegums audzis visu tipu bibliotēkās, izņemot rajonu bibliotēkas, kur tas samazinājies galvenokārt to pašu iemeslu dēļ, kuru dēļ pazeminājies lasītāju skaits.

Vidējais izsniegums uz 1 bibliotēku republikā audzis no 13,5 tūkstošiem vienību 1960. gadā uz 13,8 tūkstoši vienībam 1961. gadā.

Jāatzīmē, ka caurmērā tomēr grāmatu izsniegums nav palielinājies proporcionāli lasītāju skaitam: cīnoties par lasītāju iesaistīšanu, mazāk vērības vēltīts, lai visi reģistrētie lasītāji būtu aktīvi grāmatu izmantotāji. Ja 1960. gadā katrs bibliotēkas lasītājs caurmērā izlasīja 27,2 grāmatas, tad 1961. gadā tikai 26,5 grāmatas. Vidējā lasāmība pazeminājusies pilsētu, ciemu un bērnu bibliotēkās.

Lasāmība

	1960. g.	1961. g.
Rajonu bibliotēkās	28,8	30,2
Pilsētu „	34,0	33,1
Ciemu „	18,4	17,4
Bērnu „	37,5	37,0

Kaut gan izsniegums republikā caurmērā pieaug no gada gadā, fondu apgrozība arvien samazinās: 1959. gadā tā bija 1,8, 1960. g. — 1,7, bet 1961. g. — 1,64. Tas liecina, ka grāmatu fondi tomēr pieaug ātrāk nekā literatūras izsniegums.

Panākumi bibliotēku darbā lielā mērā atkarīgi no **kadriem**.

No 1544 bibliotēku darbiniekiem 223 vēl nav vidējās izglītības. Tikai 27% Kultūras ministrijas tīkla darbinieku ir ar augstāko un vidējo speciālo izglītību. Vēl joprojām darbā tiek pieņemtas personas ar nepilno vidējo izglītību (Siguldas rajona Raņķu ciemā u. c.).

Darbu traucē arī biežā kadru maiņa. 1961. gadā republikā mainījās ap 250 bibliotēkāru.

Cēsu rajonā mainījās darbinieki 12 ciemu bibliotēkās, Limbažu rajonā mainījās darbinieki 11 ciemu bibliotēkās, Valmieras rajonā mainījās darbinieki 9 ciemu bibliotēkās.

Sakarā ar darbinieku maiņu atsevišķas bibliotēkas strādājušas gadā tikai nedaudz dienu. Piemēram: Tukuma rajona Slampešas ciema Mežinieku bibliotēka strādāja 33 dienas, Ventpils rajona Piltenes II bibliotēka — 64 dienas.

Bibliotēkās strādā 256 darbinieki ar darba stāžu līdz 1 gadam. Ne visi jaunpieņemtie darbinieki apgūst praktiskā darba iemaņas sava rajona bibliotēkā.

1961. gadā 829 masu bibliotekās darbojās **biblioteku padomes**. Rosīgas ir Balvu rajona Susāju ciema, Valmieras rajona Kocēnu, Naukšēnu, Rencēnu, Vaidavas, Valmieras, Ipiķu ciemu, Aizputes rajona Rudbāržu ciema, Jūrmalas pilsētas I bibliotēkas padomes. Padomju locekļi aktīvi veica ģimeņu iesaistīšanu par lasītājiem, piedalījās masu pasākumos un bibliotēku ikdienas darbā. Turpretī daudzās pilsētu, rajonu un ciemu bibliotēku padomes darbojās vāji. Tā, Daugavpils rajona bibliotēkas padomes daži locekļi pat nezināja, ka ievēlēti padomē.

1961. gads raksturīgs ar jaunām iezīmēm republikas bibliotēku darbā — nodibinājās 11 **sabiedriskās bibliotēkas**, kuru grāmatu fondus dāvinājusi sabiedrība un kurās strādā aktivisti. Pirmā sabiedriskā bibliotēka atvērta 67. namu pārvaldē Rīgā.

II. LITERATŪRAS PROPAGANDA.

Masu darbs

PSKP XXII kongress un partijas jaunā Programa iezīmēja jaunas līnijas literatūras propagandā un masu darbā.

Uzlabojies masu pasākumu idejiskais līmenis. Bibliotēkas masu darbā atspoguļoja svarīgāko politiskajā un kultūras dzīvē, ātri atsaucās uz aktuāliem notikumiem mūsu valstī, rīkotos pasākumus saistīja ar apkalpojamā rajona saimnieciskajiem uzdevumiem un nozīmīgām parādībām sadzīvē.

Plašāka kļuvusi literatūras propagandas pasākumu tematika. Ja agrāk lielāko skaitu masu pasākumu rīkoja par daiļliteratūru, tad 1961. gadā pirmo vietu ieņēma sabiedriski politiskā un lauksaimniecības literatūra.

Bibliotekām izdevies ieinteresēt plašas iedzīvotāju masas, pasākumu apmeklējumu skaits palielinājies. Literatūras propaganda izgājusi no šaurajām bibliotēkas sienām — pasākumus arvien biežāk organizē rūpnīcās, kolhozos un padomju saimniecībās, skolās, klubos u. c. Masu darbā arvien vairāk piedalās izdevniecības un žurnālu redakciju darbinieki, mākslinieki, rakstnieki un zinātnieki, nostiprinājušies sakari ar partijas un komjaunatnes organizācijām, politisko zināšanu un zinātņu popularizēšanas biedrību, skolām, klubiem, uzņēmumiem, kolhoziem un padomju saimniecībām.

1961. g. masu pasākumu skaits palielinājies visu tipu bibliotekās.

Biblioteku tipi	Masu pasākumu skaits		
	1960. g.	1961. g.	Izmaiņas
Rajonu bibliotēkas	198	224	+ 26
Pilsētu „	815	871	+ 56
Ciemi „	4088	4394	+ 306
Bērnu „	900	995	+ 95
Kopā	6001	6484	+ 483

Organizējot masu pasākumus, izvēloties tematus un sagatavojot apspriežamos jautājumus, bibliotekāri vairāk parādījuši savu iniciatīvu. Ja agrāk bieži vien darbinieki gaidīja norādījumus un jau izstrādātus metodiskus materiālus, tad tagad bieži paši izvēlas vajadzīgus, aktuālus tematus, izstrādā pasākumu metodiku, iesaistot šajā darbā skolotājus, agronomus, inženierus u. c.

Masu pasākumu veidi kļuvuši dažādāki, pārsvaru guvušas jaunās literatūras propagandas formas — jautājumu un atbilžu vakari, literārās tiesas, mutvārdu žurnāli, dispuīti, tematisku vakaru cikli, konkursi u. c. Šie pasākumi guvuši lasītāju atsaucību, izraisa dzīvu domu apmaiņu par iztīrājamiem jautājumiem un problēmām. Jauno masu pasākumu ieviešanā kā rosiģākās jāmin Saldus, Rīgas, Balvu un Liepājas rajonu bibliotēkas.

Salīdzinot ar 1960. gadu, nolasīto bibliogrāfisko apskatu skaits palielinājies par 465 (1960. g. — 9211, 1961. g. — 9676). Apskatīti nolasīti vietējos radiomezgļos, rūpnīcās, fermās, kino teātros, kā arī publicēti rajonu laikrakstos. Kā vienu no labākajām var minēt Liepājas II bibliotēku, kuras darbinieki nolasīja 18 tematiskus un 12 jauno grāmatu apskatus gan bibliotēkā, gan tuvāko rūpnīcu radiomezgļos. Rajonu laikrakstus literatūras propagandai veiksmīgi izmanto Balvu un Valmieras rajona bibliotēka.

Lielu popularitāti guva literatūras propagandas mēneši, deģkādes un nedēļas, kas veicināja lasītāju iesaistīšanu un izsnieģguma palielināšanos, jo seviģģki Madonas, Valmieras un Valģkas rajonu bibliotēkās. Bet, tā kā šie pasākumi ir jauns bibliotēku un literatūras propagandas veids, tie ne visur bija pietiekami iedarģģīgi.

Tā Rģģgas pilsētas bibliotēkas visu pasākumu organizēšanu uzģģņēmģģs uz saviem pleģģciem, maz iesaģģstot šajā darbģģ starpreģģsorģģ padomi, citu sistģģmu bibliotēkas un sabiedrģģbu — izģģdevnieģģ

cību, radio, televīziju, skolas, vietējos speciālistus un organizācijas. Bibliotekāru spēki bija par vājiem, pasākumus maz propagandēja, tie dažreiz noritēja bāli un neinteresanti.

Maz organizētas tematiskas literatūras propagandas nedēļas, kurās lasītāju uzmanību pievērš atsevišķai literatūras nozarei. Ne vienmēr pēc literatūras propagandas mēnešiem, dekādēm un nedēļām bibliotekas tikpat rosīgi turpināja literatūras propagandu.

No 1961. gada atskaitēm redzams, ka bibliotekas prot organizēt masu pasākumus ne tikai par vienu literatūras nozari, bet arī par vairāku tematu kompleksiem, reizē propagandējot gan sabiedriski politisko, gan zinātnisko un daiļliteratūru, plaši izmantojot grāmatas un rakstus periodikā. Pat vakari ar šauru tematu noris plašāk, iziet no vienas grāmatas, viena notikuma ietvariem. Tā runājot par J. Gagarina un H. Titova lidojumiem kosmosā, propagandē sabiedriski politisko, tehnikas, dabzinātņu, ateistisko, kā arī zinātniski fantastisko literatūru. Tematisku vakaru «Pasaulē divi dzimtenes nava» organizēja Krustpils rajona Pļaviņu pils. I biblioteka. Vakara pirmajā daļā tika aplūkots emocionālais, dzimtenes ilgu piesātinātais augsti idejiskais čehu rakstnieka Z. Pluharža romāns «Ja mani atstāsi». Otrajā daļā pārrunāja rakstus periodikā, kuros parādīti Z. Pluharža varoņiem līdzīgi cilvēki un viņu bezcerīgā dzīve svešumā. Pasākums izraisīja lielu interesi, par ko liecina kuplais apmeklētāju skaits (350 cilvēku).

Dažādība pasākumu tematikā bagātina lasītāju vispārīgās zināšanas un paplašina interešu loku.

Tomēr bibliotekāriem masu darbā vēl jāpārvar nopietni trūkumi. Vispirms, pasākumi netiek saistīti ar literatūras propagandu. Tas notiek tāpēc, ka bibliotekāri, rīkojot pasākumus kopīgi ar sabiedriskām un kultūras organizācijām, bieži vien aizmirst specifisko bibliotekas uzdevumu — propagandēt literatūru. Pasākumu skaits, kas pēc savas formas atbilst vairāk klubu darbam, ir palielinājies, bet samazinājies bibliotekāro pasākumu — lasītāju konferenču, literāro vakaru skaits. Arī turpmāk bibliotekāriem jācenšas piedalīties citu organizāciju rīkotajos pasākumos, bet tajos vairāk jāpopularizē literatūra. Kopīgajos pasākumos biblioteka var organizēt literatūras izstādi, nolasīt jaunāko vai arī tematisko literatūras apskatu (saskaņā ar vakara saturu) u. c.

Uzskatāmās grāmatu propagandas tematika kļuvusi aktuālāka, daudzpusīgāka. Salīdzinot ar 1960. gadu, palielinājies izstāžu, plakātu u. c. skaits.

Biblioteku tipi	Izstāžu skaits		
	1960. g.	1961. g.	Izmaiņas
Rajonu bibliotēkas	1.478	1.510	+ 32
Pilsētu „	4.911	5.140	+229
Ciemi „	19.892	20.511	+619
Bērnu „	2.858	2.971	+113
Kopā:	29.139	30.132	+993

Uzskatāmajā grāmatu propagandā novēroti daži trūkumi. Tā ne vienmēr atspoguļo svarīgākos notikumus, atceres dienas, bibliotekāri maz vērības veltī ieteicamās literatūras atlasei, bieži aizmirst rakstus periodikā, eksponē novecojušas grāmatas. Iekārtojot izstādes, izgatavojot albumus, plakātus un diagramas, bibliotekāri patērē daudz laika, bet literatūras atlase ne vienmēr ir pārdomāta un mērķtiecīga. Tā Cēsu rajona Drabešu ciema bibliotēka iekārtoja stendu «Par lauksaimniecības mehānizāciju», kurā izlika tikai dažus žurnālu rakstus. Daugavpils rajona Kalupes ciema bibliotēka izgatavoja albumus par V. I. Leņinu un J. Gagarinu no avižu izgriezumiem un pastkartēm. Šie albumi neieteic grāmatas, trūkst literatūras sarakstu. Tādu pašu kļūdu pielaiduši arī Daugavpils rajona bibliotēkas darbinieki, izgatavojot stendu atceres dienām, kurā var ievietot tikai jubilāra ģimeņi un dzīves datus. Bieži vien bibliotekāri pārblīvē plakātus, stendus un izstādes ar ilustratīvo materiālu, literatūrai ierādot nelielu vietu.

Biblioteku darbiniekiem, veidojot uzskatāmo grāmatu propagandu un uzskates aģitāciju, lai tās pagatavošana neprasītu tik daudz laika, jāmeklē vienkāršākas, modernākas formas. Priekšzīmi šajā darbā parādījis Saldus rajons, kur 1961. gada februārī organizēts uzskates aģitācijas mēnesis, kad bibliotēkas sarīkoja daudzas izstādes un izgatavoja plakātus, cenšoties uzlabot to saturu un rast glītākas, vienkāršākas formas.

Ieteicams izstādes iekārtot apkalpojamā rajona uzņēmumos, kolhozos un padomju saimniecībās, kā to praktizē Liepājas pils. II bibliotēka, organizējot literatūras izstādes rūpnīcās «Sarkanais metalurģis» klubā, piena kombinātā, TEC klubā u. c.

Lai gan literatūras propagandas darbs republikā uzlabojies, tomēr vēl ir bibliotēkas, kas šajā jomā maz veikušas, aprobežojušas tikai ar dažām izstādēm. 1961. g. nevienu masu pasākumu nav rīkojušas tādas bibliotēkas kā Dagdas rajona Kastulenes ciema bibliotēka, Dobeles rajona Degu, Jaunauces un Rubas ciema Mičurina bibliotēka, Daugavpils rajona Dubnas ciema

biblioteka, Jēkabpils rajona Dignājas ciema biblioteka, Jelgavas rajona Sesavas ciema biblioteka, Krustpils rajona Mētrienas ciema biblioteka, Ventspils rajona Puzes, Ugāles ciema Cirkales un Ventas ciema Lielirbes biblioteka, Valkas rajona Sedas strādnieku ciemata un citas bibliotēkas.

Republikas bibliotēkas 1961. gadā veica daudzveidīgu un interesantu darbu **sabiedriski politiskās literatūras** propagandā. Šī darba saturu noteica PSKP jaunā Programa un PSKP XXII kongresa lēmumos izvirzītie uzdevumi. Rīkotajos masu pasākumos, uzskates aģitācijā bibliotēkas parādīja padomju tautas sniegumus no PSKP XX līdz XXII kongresam. Tūkstošiem lasītāju bibliotēkas iepazīstināja ar PSKP jaunās Programmas dižajiem uzdevumiem, propagandēja PSKP XXII kongresa vēsturiskos lēmumus, tajos izvirzītos uzdevumus saistot ar sava apkalpojamā rajona, ciema, kolhoza vai padomju saimniecības uzdevumiem, rosināja darbaļaudis ātrāk tos realizēt.

Ne mazāk svarīga loma bibliotēku darbā bija komunistiskās sabiedrības cilvēka tikumiskajai audzināšanai. Literatūras propaganda šai jomā noritā saskaņā ar komunisma cēlāju morāles kodeksa principiem.

«Vai tu esi gatavs dzīvot komunismā?», «Par dzīvi labu un skaistu», «Dzīvot un strādāt komunistiski», «Cilvēks cilvēkam draugs, biedrs un brālis», «Audzinām komunistiskās sabiedrības cilvēku» — lūk, temati, kurus palīdzēja iztirzāt bibliotekāri.

Bibliotēku veiktā darba rezultātā uzlabojies sabiedriski politiskās literatūras propagandas saturs un apjoms.

Sabiedriski politiskās literatūras fonds 1961. gadā audzis kopumā par 68,7 tūkstošiem.

Palielinājies sabiedriski politiskās literatūras izsniegums.

Bibliotēku tipi	Sabiedriski politiskās lit. izsniegums		Izmaiņas (tūkstošos)	Apgrozība
	1960. g. (tūkstošos)	1961. g. (tūkstošos)		
Rajonu bibliotēkas	135,6 vien.	131,5 vien.	— 4,1 vien.	0,8
Pilsētu „	699,1 „	733,6 „	+34,5 „	1,3
Ciemu „	225,0 „	238,2 „	+13,2 „	0,3
Bērnu „	103,6 „	131,0 „	+27,4 „	1,1
Kopā	1163,4 vien.	1234,3 vien.	+70,9 vien.	0,7

Darbs ar sabiedriski politisko literatūru uzlabojies visu tipu bibliotēkās, kaut arī rajona bibliotēkas kopumā izsnie-

gušas par 4100 vienībām mazāk nekā iepriekšējā gadā. Te jāmin Ludzas rajona biblioteka, kas 1961. gadā izsniegusi par 17 406 vienībām mazāk nekā 1960. gadā. Šo nepieļaujami lielo izsnieguma samazināšanos Ludzas rajona biblioteka izskaidro ar to, ka 1960. gada izsniegumā ieskaitīti laikraksti, bet 1961. gadā — tikai grāmatas, brošūras un žurnāli. Rajona bibliotekai gan sen bija laiks zināt, kā jāizdara uzskaitē.

Vislabāko sabiedriski politiskās literatūras izsniegumu panākusi Cēsu rajona biblioteka, izsniedzot 1961. gadā 16.788 vienības. (1960. g. — 16.433 vien.).

Ievērojami sabiedriski politiskās literatūras izsniegumu palielinājušas:

	1960. g.	1961. g.	Izmaiņas
Valmieras raj. biblioteka	5285 vien.	11233 vien.	+5948 vien.
Tukuma „ „	2530 „	4331 „	+1801 „
Balvu „ „	2081 „	3542 „	+1461 „

Vislabāk ar sabiedriski politisko literatūru strādājušas pilsētu bibliotekas. To fonds apgrozījies caurmērā 1,3 reizes.

No Rīgas pilsētas bibliotekām augstākos izsniegumus panākušas

	1960. g.	1961. g.
Rīgas I biblioteka	34.453 vien.	46.675 vien.
Rīgas III „	41.658 „	42.208 „

No citām republikas pilsētu bibliotekām labi panākumi ir

	1960. g.	1961. g.
Ventspils I bibliotekai	5785 vien.	8292 vien.
Daugavpils III bibliotekai	4604 „	5547 „

Tomēr vairākās pilsētu bibliotekās, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, ļoti samazinājies sabiedriski politiskās literatūras izsniegums.

	1960. g.	1961. g.
Jelgavas I biblioteka	10.296 vien.	7.838 vien.
Līvānu I „	5.458 „	2.230 „
Varakļānu „	4.271 „	793 „

Republikas ciemu bibliotekās visumā audzis sabiedriski politiskās literatūras fonds, taču fonda apgrozība vēl joprojām ir zema — 0,3. Tas liek domāt, ka fondos vēl ir daudz nove-

cojušas literatūras, jo lielākajā daļā biblioteku veikts interesants darbs sabiedriski politiskās literatūras propagandā.

Labi ar sabiedriski politisko literatūru strādājušas:

	1961. g. izsniegtas	Apgro- zība
Ventspils raj. Tārgales ciema Ventas biblioteka	1483 vien.	1,9
Gulbenes raj. Galgauskas ciema biblioteka	1300 „	1,0
Rīgas raj. Ķekavas ciema Daugmales biblioteka	935 „	1,0

Taču republikā ir vēl daudz ciemu biblioteku, kuras darbu ar sabiedriski politisko literatūru atstājušas pašplūsmei, piemēram,

	1961. g. izsniegtas
Ventspils raj. Zīru ciema biblioteka	14 vien.
Krustpils raj. Mētrienas ciema biblioteka	21 „
Preiļu raj. Aizkalnes ciema Raudaukas biblioteka	22 „
Ogres raj. Plāteres ciema Vērenes biblioteka	23 „

Līdzīgus skaitļus uzrāda arī daudzas citas republikas ciemu bibliotekas.

Pārskatot labāko biblioteku atskaites, redzam, ka tās panākušas augstus sabiedriski politiskās literatūras izsniegumus, veicot daudzveidīgu propagandas darbu.

Popularizējot sabiedriski politisko literatūru, organizētas izstādes «Ceļā uz komunismu», «Komunisms — cilvēces gaišā nākotne», «Istenosim PSKP XXII kongresa lēmumus», «Audzināsim komunistiskās sabiedrības cilvēku», «Kas nestrādā, tam nebūt ēst», «Viss cilvēka vārdā, viss cilvēka labklājībai», «Divas pasaules — divas sistēmas». Piemēram, Jēkabpils raj. biblioteka, sagaidot PSKP XXII kongresu, iekārtoja plašu stendu «Vadugunis aicina pretim PSKP XXII kongresam». Izstāžu cikls «Miers, Darbs, visu tautu Brīvība, Vienlīdzība, Brālība un Laime» arī bija veltīts XXII kongresam. Ciklā ietilpa šādas izstādes:

1. Komunisms — mūsu mērķis
2. Laiks strādā mūsu labā
3. Dzīve iet augšup.

Lai palīdzētu lasītājiem apgūt kongresa materiālus, biblioteka iekārtoja stendu «Mūsu mērķi ir skaidri, ceļi nosprausti. Pie darba, biedrīl» Propagandistiem un politpulciņu klausītājiem bija iekārtota vitrīna «Pretī komunismam». Tajā ar diagramu un citu ilustratīvo materiālu palīdzību parādīti partijas Pro-

gramā izvirzītie uzdevumi 10 un 20 gados rūpniecībā un lauksaimniecībā, redzams, kā pieaugs strādnieku, kalpotāju un kolhoznieku reālie ienākumi.

Preiļu rajona Rušonu ciema bibliotēkā rasta uzskatāma forma literatūras propagandai par padomju cilvēka morāles kodeksu. Katrs kodeksa punkts uzrakstīts uz paliela formāta kartona kartītes. Šīs kartītes sakopotas galda kastē. Ikvienai kartītei pievienota kabatiņa ar literatūras sarakstu par attiecīgo kodeksa principu.

Pārdomas par komunismu izraisījušas daudz jautājumu iedzīvotājos. Šo jautājumu risinājumi literatūrā iztirzāti dažādos masu pasākumos. Piemēram, Madonas raj. Lubānas ciemata bibliotēka organizēja disputu «Kas ir komunisms?», Kraukļu ciema bibliotēkā notika konkurss «Vai tu zini PSKP XXII kongresa materiālus». Tematisks vakars «Ar tevi, partija, mēs komunismu ceļam» organizēts Liezeres ciema bibliotēkā. Mēdzūlas ciema bibliotēkā notika mutvārdu žurnāls «Komunisms — mūsu gaišā nākotne». Līdzīgi pasākumi rīkoti arī citos rajonos. Saulkrastu ciemata bibliotēka organizēja mutvārdu žurnālu «Komunisma uzvara ir atkarīga no cilvēkiem no komunisms tiek celts cilvēkiem» ar šādām lappusēm:

1. Ko paredz PSKP jaunā Programa
2. Mūsu darbs veltīts komunisma uzvarai
3. Mēs veidojam jauno komunisma cilvēku
4. Mākslinieciskie priekšnesumi.

Lai propagandētu rakstus periodikā, bibliotēkas rīkojušas tikšanās vakarus ar žurnālu un laikrakstu redakcijām. Tā Madonas rajona bibliotēka noorganizēja tikšanos ar žurnāla «Padomju Latvijas Komunisti», Liezeres ciema bibliotēka ar žurnāla «Dadzis», Bērziema ciema bibliotēka ar vietējā laikraksta «Stars» redakciju. Šos vakarus apmeklēja kupls lasītāju skaits. Tādas tikšanās palīdzēja lasītājiem labāk apgūt žurnālu un avižu rakstus. Redakciju darbinieki savukārt uzklausa lasītāju domas par publicētajiem rakstiem un atzīmēja viņu ierosinājumus un priekšlikumus.

Daudzās bibliotēkās iekārtotas žurnālu un avižu rakstu kartotēkas ar nodaļām PSKP XXII kongresa materiālu propagandai, kā arī citiem sabiedriski politiskiem jautājumiem. Šādas kartotēkas atrodamas Cēsu, Madonas, Aizputes un citu rajonu bibliotēkās, bet par kartoteku iekārtošanu nav domāts Viļānu un Dagdas rajonos.

Vēl nepietiekams darbs tiek veikts jaunatnes komunistiskajā audzināšanā. Zināmi panākumi gūti Cēsu un Balvu rajonā. Pie-

mēram, tematisku vakaru «Jaunietī, esi sava laikmeta cienīgs» sarīkoja Balvu rajona Georgiļevas ciema bibliotēka. Cēsu rajona bibliotēka iekārtoja plašu izstādi «Kādam jābūt komunistiskās sabiedrības jaunietim». Viļānu rajona Ciskādu bibliotēka ar aktīvistu komjauniešu palīdzību ik nedēļas vietējā radiomezglā organizēja bibliogrāfiskos apskatus un pārrunas. Lai šos rādījumus noklausītos pēc iespējas lielāks ciema iedzīvotāju skaits, tos sniedza īsi pirms vai pēc kolhoznieku ziņām.

Maz vērības darbam ar jaunatni veltīts Daugavpils, Dagdas un citos republikas rajonos.

Darbu ar sabiedriski politisko literatūru republikā sevišķi aktivizējušas Balvu rajona bibliotēkas. Rajonā no visiem masu pasākumiem un izstādēm visvairāk pasākumu tika organizēts par sabiedriski politisko literatūru. Taču republikā ir vēl bibliotēkas, kas masu pasākumus galvenokārt veltī atsevišķu rakstnieku jubilejām.

Iepazīstoties ar labāko bibliotēku atskaitēm, redzam, ka to darbā vispusīgi izmantoti Latvijas PSR Valsts bibliotēkas bibliogrāfiskie un metodiskie materiāli:

PSKP XXII kongresu sagaidot. Bibliogr. un metodisko materiālu krājums. R., 1961.

V. I. Leņina dzimšanas 90. gadadienai. R., 1960.

Divas pasaules, divas sistēmas, divi dzīves veidi. Ieteicamās literatūras saraksti. R., 1960.

Strādāt un dzīvot komunistiski. Literatūras rādītājs jaunatnei. R., 1961.

Audzināt komunistiskās sabiedrības cilvēku. Literatūras rādītājs. R., 1961.

Grāmatu jaunatnei. Materiāli b-kām darbam ar jaunatni. R., 1961.

Rajonu un ciemu bibliotēkās veicamie masu pasākumi 1961. gada . . . ceturksnī.

Daudzās bibliotēkās ir gan organizēts interesants masu darbs par sabiedriski politiskiem jautājumiem, taču literatūra tajos propagandēta mazāk, kas neliecina par plānveidīgu, pārdomātu bibliotēkas ikdienas darbu.

1961. g. bibliotēkas turpināja propagandēt **dabzinātņu un zinātniski ateistisko literatūru**, organizējot ne tikai tematiskus vakarus, bet arī jautājumu un atbilžu vakarus, mutvārdu žurnālus, disputus, tikšanās vakarus ar redakcijām un rakstniekiem u. c. Masu pasākumu tematika ir ievērojami paplašinājusies. 1961. gadā pasaulē piedzīvoja pirmos padomju cilvēka lidojumus kosmosā. Līdz ar to auga lasītāju interese par bezgalīga-

jām perspektīvām, kas, iekarojot kosmosu, paveras zinātnei un tehnikai. Nemitīgais zinātnes progress atmasko reliģijas kaitīgumu, palīdz cīnīties pret maldīgiem uzskatiem par dabu un tās parādībām.

Republikas masu bibliotekās dabzinātņu literatūras izsniegums nedaudz palielinājies.

Biblioteku tipi	Dabzinātņu literatūras izsniegums		Izmaiņas (tūkstošos)	Apgrozība
	1960. g. (tūkstošos)	1961. g. (tūkstošos)		
Rajonu bibliotekās	41,7 vien.	42,5 vien.	+ 0,9 vien.	1,4
Pilsētu „	168,5 „	192,2 „	+23,7 „	1,8
Ciemu „	92,3 „	95,8 „	+ 3,5 „	0,6
Bērnu „	53,9 „	61,4 „	+ 7,5 „	1,6
Kopā	356,4 vien.	391,9 vien.	+35,6 vien.	1,2

Rosīga dabzinātņu literatūras popularizētāja ir Liepājas II biblioteka, kas organizēja antireliģiskās literatūras propagandas nedēļu, kuras laikā notika dažādi masu pasākumi. Daugavpils III biblioteka celtnieku klubā «Boļševiks» organizēja vakaru «Lielā ķīmija». Tika izgatavoti plakāti, iekārtota kartoteka un organizēta grāmatu izstāde.

Organizējot jautājumu un atbilžu vakarus un mutvārdu žurnālus, bibliotekas tajos popularizējušas dabzinātņu un antireliģisko literatūru. Jautājumu un atbilžu vakars «Kā cēlusies reliģija?» notika Balvu rajona Liepāru ciema bibliotekā, tā paša rajona Kraukļu ciema bibliotekā — mutvārdu žurnāls «Cilvēks iekaro kosmosu» u. c.

Balvu rajona Medņu ciema bibliotekā notika divi vakari — «Par reliģiju» un «Reliģija — atsevišķu cilvēku tumsonības cēlonis». Interesantu tematisko vakaru «Vecās ēnas gaist» kopīgi ar tautas namu noorganizēja Valmieras rajona Lodes ciema biblioteka. Vakarā izraisījās dzīvas debātes par reliģijas kaitīgumu.

Aktīvi dabzinātņu literatūru propagandēja Valmieras rajona biblioteka, sarīkojot gadā divus lielus pasākumus — antireliģiskās literatūras propagandas dekādi un dabzinātņu literatūras propagandas mēnesi novembrī. Kā interesantākie pasākumi šajā laikā jāmin dispuāts «Vai ir dievs?», kurā piedalījās arī ak-

tīvi baznīcas apmeklētāji, cenšoties aizstāvēt savu viedokli, un mutvārdu žurnāls ar šādām lappusēm:

1. Brīnumi dabā
2. M. Lomonosovs
3. Dabas skaistums veido estētiskās jūtas.

Tika nolasīti vairāki grāmatu apskati gan bibliotēkā, gan rūpkombinātā, organizētas izstādes, izgatavots albums par dabzinātņu un antirelīģisko literatūru. Šī darba rezultātā tika izsniegta gandrīz visa antirelīģiskā literatūra.

Dažas bibliotēkas ateistiskajā propagandā sekmīgi izmantojušas daiļliteratūru. Tā Cēsu rajona Drustu ciema bibliotēka organizēja vakaru «Pagātnes ēnas mūsdienu gaismā», kurā iztirzāja A. Upiša un M. Tvena darbus; Ventspils rajona Popes ciema bibliotēka — literāro tiesu brāļim Teodoram no V. Lāča romāna «Zvejnieka dēls», Ludzas rajona Pokuminas bibliotēka — lasītāju konferenci par V. Tendrjakova stāstu «Brīnumdare».

Rīkotas arī tikšanās ar bijušajiem garīdzniekiem Zvejsalnieku, Puķīti u. c., kuri savās lekcijās aktīvi propagandēja literatūru.

Daudzās republikas bibliotēkās iekārtotas dabzinātņu literatūras izstādes un izlikti bibliotekārie plakāti. Piemēram, Ludzas rajona bibliotēka izgatavoja plakātus — «Patiesība par reliģiju», «Документы разоблачают» (atānoti notikumi Latgalē), «Svētie brīnumi un mūsdienu zinātne» un iekārtoja izstādi «Zinātne un reliģija», brīvpieejas plauktā izlika antirelīģiskās literatūras jaunumus un izstādi «Daba un tās likumi».

Labākais dabzinātņu literatūras izsniegums ir:

Bibliotēkas	Dabzinātņu lit. izsniegums			Agrozība
	1960. g.	1961. g.	Izmaiņas	
Valmieras raj. bibliotēkā	1930	2981	+ 1051	1,1
Krustpils raj. bibliotēkā	1070	1931	+ 861	3,1
Rīgas pils. III bibliotēkā	10649	10660	+ 11	3,4
Ventspils raj. Ventas bibliotēkā	673	700	+ 27	4,1
Balvu raj. Daugasnes ciema bibliotēkā	69	657	+ 588	6,2

Daļa bibliotēku noorganizēja tikai vienu izstādi gadā ar traifarēto nosaukumu «Zinātne un reliģija», kur eksponēja ilgāku laiku vienu un to pašu literatūru, nepapildinot ar jaunumiem.

Dabzinātņu un antirelīģiskās literatūras propagandas galvenais trūkums ir tas, ka šo darbu bibliotēkas neveic sistemātiski, maz izmanto literatūras bagātības un nerūpējas par masu darba formu dažādību, tāpēc arī dabzinātņu literatūras izsniegumi nelieli.

Sevišķi zems dabzinātņu literatūras izsniegums ir:

Bibliotēka	Dabzinātņu lit. izsniegums	
	1960. g.	1961. g.
Dobeles raj. Ukru ciema bibliotēkā	16	2
Dagdas raj. Vāveres ciema bibliotēkā	34	2
Valkas raj. Ēveles ciema bibliotēkā	87	3

PSKP Programā noteikti un pamatoti komunisma materiāli tehniskās bāzes sagatavošanas ceļi. Šī uzdevuma veikšanā sevišķa nozīme ir tehniskā progresa maksimālai paātrināšanai, kas nesaraucjami saistīta ar darbaļaužu zināšanām tehnikas jomā. Kompleksā mehanizācija, ražošanas automatizācija un darba specializācija pārmaina līdzšinējo darba saturu un raksturu. Daļa veco profesiju atmirst un ieviešas jaunas, kas prasa atbilstošas zināšanas. Ar katru gadu ražošanā iesaistās arvien vairāk jauniešu ar vidējo izglītību. Tehnikas zināšanu apgūšanai nodibinātas jauno racionalizatoru skolas un tehniskās jaunrades universitātes. Tehnikas literatūrai ir liela nozīme mācību darbā.

Propagandējot **tehnikas literatūru**, bibliotekāri centušies paplašināt un nostiprināt lasītāju tehnikas zināšanas. To liecina izsnieguma pieaugums, salīdzinot ar 1960. gadu.

Bibliotēku tipi	Tehnikas lit. izsniegums		Izmaiņas (tūkstošos)	Apgrozība
	1960. g. (tūkstošos)	1961. g. (tūkstošos)		
Rajonu bibliotēkas	81,6 vien.	94,5 vien.	+12,9 vien.	3,0
Pilsētu „	412,5 „	433,8 „	+21,3 „	2,9
Ciemi „	119,1 „	126,2 „	+ 7,1 „	0,8
Bērnu „	93,4 „	106,5 „	+ 13,1 „	2,8
Kopā	706,6 vien.	761,0 vien.	+ 54,4 vien.	2,1

Salīdzinot izsnieguma rādītājus, varam secināt, ka visvairāk ar tehnikas literatūru strādā pilsētu bibliotēkas, it sevišķi Daugavpils bibliotēkas. Lai uzlabotu tehnikas literatūras propagandu, 1961. g. Daugavpilī notika pilsētas tehnisko bibliotēku darbinieku seminārs, bibliotēkas nodibinājušas ciešas saites ar

pilsētas rūpniecības uzņēmumiem. Daugavpils zinātniskā bibliotēka iekārtojusi izstādes «Jaunākais tehnika», «Racionalizatoriem», «Rūpniecības ekonomika», «Kompleksā automatizācija un mehanizācija» u. c. Pilsētas rūpniecības uzņēmumos nolasīti tehnikas literatūras apskati.

Rēzeknes pilsētas bibliotēka vietējā laikrakstā regulāri publicē tehnikas literatūras jaunumu apskatus. Aktīvākajiem lasītājiem piesūta paziņojumus par jaunsaņemtajām grāmatām. Sakarā ar Celtnieku dienas svinībām Celtnieku klubā organizēta literatūras izstāde un nolasīts bibliogrāfisks apskats. Šī darba rezultātā bibliotēkā, salīdzinot ar 1960. g., palielinājies tehnikas literatūras izsniegums.

Strauji pieaudzis tehnikas literatūras izsniegums dažās rajonu bibliotēkās, piemēram:

Bibliotēkas	Tehnikas lit. izsniegums		Izmaiņas
	1960. g.	1961. g.	
Cēsu raj. bibliotēkā	7785	9850	+ 2065
Valmieras raj. bibliotēkā	3401	6870	+ 3469
Madonas raj. bibliotēkā	842	2137	+ 1295

Rosīgi tehnikas literatūru propagandējuši Liepājas rajona bibliotēkas darbinieki, piedaloties strādnieku sapulcēs ar grāmatu izstādēm un bibliogrāfiskiem apskatiem. Vietējā rūpkombināta klubā tika organizēts interesants vakars «Kā izmantot tehnikas literatūru kvalifikācijas celšanai».

Palielinājies izsniegums arī atsevišķu rajonu ciemu bibliotēkās, piemēram:

Bibliotēkas	Izsniegums		Izmaiņas
	1960. g.	1961. g.	
Bauskas raj. ciemu bibliotēkās	3660	6291	+ 2631
Madonas raj. ciemu bibliotēkās	4153	8963	+ 4810
Ilūkstes raj. ciemu bibliotēkās	2920	4155	+ 1235

Tomēr vairākās rajonu un ciemu bibliotēkās tehnikas literatūras izsniegums ir samazinājies.

Bibliotēkas	Izsniegums		Izmaiņas
	1960. g.	1961. g.	
Viļānu raj. bibliotēkā	123	121	— 2
Ludzas raj. bibliotēkā	4984	2448	— 2536
Viļānu raj. ciemu bibliotēkās	3644	2806	— 838
Ventspils raj. ciemu b-kās	3787	3057	— 730

Neiedomājami zems izsniegums ir Preiļu rajona Sondoru ciema Pupāju bibliotēkā — 2 vienības.

Darbā ar tehnikas literatūru galvenā vērība tika pievērsta aktuāliem jautājumiem: mūsu zemes tehnikas progresam, kosmosa iekarošanai, dažādu profesiju strādnieku darba kvalifikācijas celšanai u. c. Nepieciešamu izstāžu ciklu «Esi sava aroda lietpratējs!» organizēja Madonas rajona Ērgļu ciemata bibliotēka. Interesantus tematus masu pasākumiem izvēlējusies Balvu rajona Sosnīcas ciema bibliotēka (pārrunām «Mūsu laikmets — radioelektronikas laikmets» un «Ceļā uz automatizāciju»), Valmieras rajona Skaņkalnes ciema bibliotēka (lasītāju konferencei «Plastmasu pasaulē») u. c. Gandrīz visas bibliotēkas ar izstādēm un citiem masu pasākumiem atzīmējušas sasniegumus kosmosa pētišanā — J. Gagarina un H. Titova lidojumu.

Tomēr tehnikas literatūras propagandā joprojām ir daudz trūkumu. Bibliotēkas maz sadarbojas ar vietējām ražošanas organizācijām, to bibliotēkām un speciālistiem. Neregulāri organizē masu pasākumus un uzskata, ka uzdevums veikts, ja gadā noticis kaut viens pasākums tehnikas literatūras propagandā. Masu pasākumos reti tiek ietvertas atsevišķas tehnikas nozares, vairāk tiem ir vispārīgs raksturs, piemēram, «Zinātne un tehnika», vai arī «Tehnikas milzīgie sasniegumi» utt. Netiek organizēti pieredzes apmaiņas vakari starp radniecīgu profesiju darbiniekiem. Nopietnāka palīdzība jāsniedz komunistiskā darba brigāžu locekļiem un tiem, kas vēl cīnās par šo nosaukumu. Ieteicams abonementā pastiprināt individuālo darbu ar lasītājiem. Savu pieredzi darbā ar tehnikas literatūru aprakstījis Daugavpils zinātniskā un Rīgas pils. I bibliotēka. (Sk. Latvijas PSR Valsts bibliotēkas izdevumus «Audzināsim aktīvus komunistu cēlājus». R., 1961., «Bibliotēkas palīgā tehnikas progresam». R., 1961.).

Strādājot ar tehnikas literatūru, bibliotēkas varēja izmantot bibliogrāfiskos un metodiskos materiālus, ko saņem no Latvijas PSR Valsts bibliotēkas, piemēram:

Bibliotēkas palīgā tehnikas progresam. R., 1961.

Rajonu un ciemu bibliotēkās veicamie masu pasākumi 1961. gada ceturksnī.

Turpmāk bibliotēkām jāpadziļina darbs ar tehnikas literatūru, pilnīgāk izmantojot daudzveidīgās masu darba formas un iespējas.

Darbu ar lauksaimniecības literatūru bibliotēkas veica sašķaņā ar PSKP CK janvāra plēnumā norādītajiem uzdevumiem. Bibliotēkas izskaidroja un popularizēja PSKP CK janvāra plē-

numa materiālus, PSKP jauno Programu un XXII kongresa lēmumus par lauksaimniecību.

Lauksaimniecības literatūras propaganda republikas masu bibliotekās visumā uzlabojusies. Lauksaimniecības literatūras fonds audzis par 24,3 tūkstošiem vienību un lauksaimniecības grāmatu izsniegums — par 20,6 tūkstošiem vienību, salīdzinot ar 1960. gadu.

Biblioteku tipi	Lauksaimniecības lit. izsniegums		Izmaiņas (tūkstošos)	Apgrīzība
	1960. g. (tūkstošos)	1961. g. (tūkstošos)		
Rajonu bibliotēkas	46,9 vien.	48,0 vien.	+ 1,1 vien.	0,9
Pilsētu „	84,5 „	84,5 „	—	0,8
Cienu „	226,0 „	242,9 „	+ 16,9 „	0,5
Bērnu „	12,4 „	15,0 „	+ 2,6 „	1,0
Kopā: 369,9 vien. 390,4 vien. +20,6 vien. 0,6				

26 rajona bibliotekās izsniegums ir palielinājies, 6 — pazeminājies:

	1960. g.	1961. g.	Izmaiņas
Ludzas raj. bibliotēkā	4101 vien.	2589 vien.	— 1512 vien.
Krustpils „ „	2399 „	1123 „	— 1276 „
Limbažu „ „	1137 „	438 „	— 699 „
Jēkabpils „ „	1128 „	923 „	— 205 „
Ogres „ „	687 „	493 „	— 194 „
Valkas „ „	1097 „	919 „	— 78 „

Vislabākie izsniegumi ir:

	1960. g.	1961. g.	Izmaiņas
Cēsu raj. bibliotēkai	7410 vien.	8510 vien.	+ 1100 vien.
Dobeles raj. bibliotēkai	2955 „	3171 „	+ 216 „

Viļānu, Dagdas un Bauskas rajona bibliotekām jāpadomā, kā radikāli pārkārtot darbu ar lauksaimniecības literatūru, jo šo bibliotēku izsniegumi ir zemi. Daudzas cienu bibliotēkas izsniegušas vairāk lauksaimniecības literatūras nekā minētās rajonu bibliotēkas:

	1960. g.	1961. g.	Izmaiņas
Dagdas raj. bibliotēkā	353 vien.	360 vien.	+ 7
Viļānu „ „	117 „	127 „	+ 10
Bauskas „ „	279 „	360 „	+ 81

Republikas ciemu bibliotēkās fonda apgrozība joprojām ir zema — 0,5. Tātad puse no bibliotēku lauksaimniecības literatūras palikusi plauktos bez apgrozības. Daļēji tas tādēļ, ka bibliotēkās vēl daudz novecojušu lauksaimniecības grāmatu. Teikto nevar attiecināt uz bibliotēkām, kuras panākušas labu fonda apgrozību, piemēram,

	1961. g. izsniegusi	Apgrozība
Saldus raj. Ezeres ciema bibliotēka	1069 vien.	1,9
Cēsu raj. Priekules ciema Vaives bibliotēka	1290 „	1,7
Rīgas raj. Ķekavas ciema Daugmales „	1092 „	1,7
Gulbenes raj. Sinoles ciema I „	1523 „	1,8
Gulbenes raj. Galgauskas ciema „	1020 „	1,3

Bibliotēkām, kas 1961. gadā nav pratušas izsniegt pat 100 lauksaimniecības grāmatu katra, nopietni jāpadomā, kā uzlabot lauksaimniecības literatūras propagandu.

1961. izsniegusi

Krustpils raj. Mētrienas ciema bibliotēka	24 vien.
Aizputes raj. Apriķu c. Dzērves „	32 „
Ogres raj. Plāteres c. Vērenes „	33 „
Dagdas raj. Ezernieku ciema „	37 „

Darbā ar lauksaimniecības literatūru bibliotēku galvenie uzdevumi bija sekmēt kolhozu un padomju saimniecību sociālistisko saistību izpildi, popularizējot zinātnes atzinumus un pirmrindnieku pieredzi. Šos uzdevumus bibliotēkas veica saskaņā ar PSKP XXII kongresa lēmumiem. Galvenokārt tika propagandēta literatūra par sējumu struktūras radikālu izmaiņšanu, ieviešot zālāuku vietā graudaugu, rušināmaugu un pākšaugu kultūras.

Literatūras propagandai lietotas dažādas metodes.

Gribētos minēt kaut pāris republikas bibliotēku, kurām izdevies veikt interesantu un daudzveidīgu darbu lauksaimniecības literatūras propagandā. Lai PSKP XXII kongresa lēmumus novadītu līdz katram lasītājam, Madonas rajona Kūsas ciema Oļu bibliotēka kopā ar aktīvu veica plašu individuālo un masu darbu. Bibliotēka savāca ziņas, kādi pasākumi paredzēti Madonas ra-

jonā tuvākajos 20 gados un sarīkoja tematisku vakaru «Lauksaimniecības augšupeja nākošajos 20 gados». Bibliotēkas uzskates aģitācija ir aktuāla un atbilst attiecīgajam lauku darba posmam. Pirmrindnieku stūrītis stāsta par jauno darba metožu priekšrocībām. Cīnoties par augstāku darba ražīguma līmeni, palīdzot rast jaunās rezerves, bibliotēka ir iekārtojusi tematiskas kartotēkas par lauksaimniecību. Bibliotēkas aktīvam labi izdevās noorganizēt lasītāju konferenci par tematu «Pirmrindnieku pieredze govju turēšanā ganību periodā». Konferencē «Racionāla jaunlopu audzēšana» sīki iztīrāja labākos paņēmienus jaunlopu audzēšanā. Lai veiktu lielos plānus, ko izvirzīja PSKP XXII kongress lopkopībā, jāizmanto visas rezerves. Tāpēc bibliotēka kopīgi ar aktīvu rīkoja konferenci par lopbarības rauga nozīmi lopkopības produkcijas palielināšanā un tā ražošanu saimniecībās.

Lai labāk popularizētu periodiskos materiālus, bibliotēka sarīkoja lasītāju tikšanos ar žurnāla «Druva» redakcijas darbiniekiem. Intensīvi gatavojoties tikšanās vakaram, bibliotēka žurnālu «Druva» izsniedza 146 reizes.

Kusas ciema Oļu bibliotēkas darba pieredzes apraksts ievietots brošūrā «Kultūras iestādes septiņgades soli» (R., 1961., 99.—105. lpp.).

Vispusīgu darbu veikusi arī Dobeles rajona Bērzes ciema bibliotēka, plaši propagandējot kā sava kolhoza čaklāko darba darītāju — slaucējas Kliederes, cūkkopja Galeja, tā arī republikas labāko pirmrindnieku A. Bārtuļa un F. Čuplinskienes pieredzi. Bibliotēka izgatavojusi 6 ieteicamās literatūras sarakstus, diagramas un fotovitrīnas, organizējusi pirmrindnieku vakaru un 2 mutvārdu žurnālus par lauksaimniecības tematiem.

Daudzās bibliotēkās iekārtoti pirmrindnieku pieredzes stūrīši. Piemēram, Alūksnes, Balvu, Saldus, Madonas u. c. rajonos pirmrindas pieredzes stūrīši iekārtoti visās bibliotēkās. Tajos ievietoti plakāti un diagramas par apkalpojamo kolhozu un padomju saimniecību saistībām, plāniem un to izpildi. Dažas bibliotēkas izgatavojušas plakātus, kas stāsta par republikas, sava rajona, kolhoza vai padomju saimniecības perspektīvajiem plāniem nākamajiem 10 un 20 gadiem. Zīmēti arī plakāti par lauksaimniecības pirmrindnieku pieredzi, aprakstot vietējo pirmrindnieku darba metodes. Stūrīšos novietoti atklāti plaukti ar literatūru par pirmrindnieku darba metodēm vai arī iekārtotas izstādes un kartotēkas.

Bibliotēku organizētās izstādes orientē lasītāju mācīties no labākajiem. Piemēram, Daugavpils rajonā daudzās bibliotēkās izlikta izstādes «Mūsu vadugunis», Salienu ciema bibliotēka

iekārtoja stendu «Sekosim A. Bārtuļa paraugam», Balvu rajona bibliotekās bija redzamas izstādes par tematiem «Pārņemsim pirmrindnieku pieredzi», «Mācīsimies no labākajiem».

Daudzās ciemu bibliotekās organizēti lauksaimniecības pirmrindnieku vakari. Tā Alūksnes rajona Zeltiņu ciema biblioteka kopā ar Alsviķu ciema III biblioteku organizējusi lopkopju un biškopju vakarus. Gatavojoties vakariem, Zeltiņu bibliotekas vadītāja Cinglere izlika ieteicamās literatūras sarakstus un izstādes bibliotekā un fermā. Zeltiņu biblioteka 1961. gadā izsniedza 848 lauksaimniecības grāmatas. Trapenes ciema II biblioteka, kas 1961. gadā izsniedza 831 lauksaimniecības literatūras vienību, sarīkoja lasītāju konferenci par tematu «Govju turēšana bez piesiešanas» un par J. Jezusenko un G. Kurpnieka brošūru «Cūkkopējs — novators Antons Bārtulis», kā arī mehānizatoru vakaru.

Balvu rajona visās bibliotekās lauksaimniecības literatūras propagandai rīkoti tematiski vakari un lasītāju konferences.

Madonas rajona Bērzaunes ciema biblioteka kopīgi ar bibliotekas padomi noorganizēja tematisku vakaru «Lopkopības darba mehanizēšana». Interesanti par janvāra plēnuma izvirzītajiem uzdevumiem lauksaimniecībā pastāstīja padomju saimniecības direktors, par jaunāko lauksaimniecības tehniku un tās izmantošanas iespējām runāja saimniecības galvenais inženieris. Klausītāji atsaucīgi uzņēma agronoma stāstījumu par to, kā pareizi sagatavot lopbarību izēdināšanai. Vakars bija izdevies, to liecināja dzīvās debātes un pārrunas.

Kā interesants pasākums jāmin Gulbenes rajona Jaungulbenes ciema bibliotekas rīkotā lasītāju konference par E. Drogičinas grāmatu «Slaucējas darba higiēna». Konferencē apskatīja 3 tematus:

- 1) Slaucējas darba higiēna
- 2) Lopkopībā kaitīgie insekti un to apkarošana
- 3) Pirmrindnieku pieredze un darba metodes.

Daudz pasākumu bibliotekas rīkojušas par rušināmkultūru — cukurbiešu, kukurūzas un pākšaugu kultūru ieviešanu. Tā Cēsu rajona Leimaņu ciema biblioteka organizēja lasītāju konferenci «Par augstām cukurbiešu ražām». Uz konferenci tika aicināti cukurbiešu audzētāji, lopkopji un brigādiери.

Madonas rajona Lubānas ciemata biblioteka noorganizēja tematisku vakaru «Cukurbietes kā lopbarības kultūra» un lasītāju konferenci «Kukurūza — lauku karaliene». Balvu rajona Susāju ciema biblioteka lasītāju konferenci veltīja tematam «Ceļu lauku pupai!»

Labākās bibliotēkas, organizējot masu pasākumus, aicināja talkā aktīvu, sevišķi lauksaimniecības speciālistus. Tā Preiļu rajona Rušonu ciemā zootehniķis, agronome, feldšere pirms kino izrādēm lasīja lauksaimniecības grāmatu apskatus. Speciālisti palīdzēja organizēt lauksaimniecības grāmatu vakarus, vadīja pārvietojamās bibliotēkas. Piemēram, čakla grāmatu lasītāja Alūksnes rajona Pededzes ciema II bibliotēkā ir fermas pārzine Sīpola. Viņa izlasījusi 1961. gadā 18 grāmatas par lopkopību, ieteikusi tās izlasīt savām darba biedrēm. Jaunlaicenes ciema II bibliotēkas pārvietojamo bibliotēku vada kolhoza agronome Viģante. Ilzenes ciema bibliotēkai aktīvākie lasītāji un palīgi ir lauksaimniecības speciālisti un kolhoza priekšsēdētājs. Arī Cēsu rajona Kūduma ciema bibliotēkai talkā nāk speciālisti — agronomi un zootehniķis. Viņi regulāri iepazīstas ar jaunaņemto literatūru un informē par to kolhozniekus viņu darba vietās.

Lielaļai daļai bibliotēku darbs ar lauksaimniecības literatūru nav veicies tieši tāpēc, ka tās centušās darbu veikt vienas, neiesaistot speciālistus. Tādēļ šo bibliotēku darbam trūcis dziļāka satura, un tas ir apsticis.

Liela bibliotēku kļūda ir arī tā, ka organizētos masu pasākumus tās maz saista ar grāmatu propagandu.

Vēl joprojām iznāk maz lauksaimniecības literatūras latviešu valodā, sevišķi par pirmrindniekiem.

Masu bibliotēkām palīdzējuši bibliogrāfiskie un metodiskie materiāli, ko izdeva Latvijas PSR Valsts bibliotēka.

Vairāk tika izmantots izdevums:

Ko lasīt lopkopim. Anotēts ieteicamās literatūras rādītājs. R., 1961.

Izmantoti arī izdevumi:

Par lauksaimniecības produktu pārpilnību mūsu zemē. R., 1961.

Par lopbarības bāzes tālāku nostiprināšanu Latvijas PSR. Ieteicamās literatūras rādītājs. R., 1960.

Materiāli masu pasākumiem. Krājums V. R., 1961.

Ko lasīt slaucējam mehanizētās fermās. Ieteicamās literatūras rādītājs. R., 1961.

Rajonu un ciemu bibliotēkās veicamie masu pasākumi 1961. g. I—IV cet. (Atsevišķos laidienos ievietoti metodiskie un bibliogrāfiskie materiāli par lauksaimniecības tematiem).

Ja zinātnisko literatūru bibliotēkas popularizē galvenokārt tematiskos vakaros un izstādēs, tad **daļi literatūras propagandai** organizētas lasītāju konferences, atceres vakari, tikšanās ar rakstniekiem u. c. Arvien vairāk iesakņojas literārās tiesas un polemikas, disputi, karnevāli un literāri konkursi. Tas masu

darba organizācijā rada dažādību un izskauž formālismu, kas bija ieviesies iepriekšējos gados.

Daiļliteratūras izsniegumu un fondu apgrozību raksturo šādi skaitļi:

Biblioteku tipi	Fonds	% no kopējā fonda	Izsniegums	% no kopējā izsnieguma	Apgrozība
Rajonu bibliotēkas	350,0	44,7%	778,7	53,1%	2,2
Pilsētu „	1208,8	44,3%	2921,2	45,9%	2,4
Ciemi „	1733,8	40,6%	2361,3	55,1%	1,4
Bērnu „	520,5	41,8%	1041,4	37,8%	2

Masu pasākumu tematika vēl diezgan šaura. Visbiežāk tiek apspriesti mūsdienu padomju autoru daiļdarbi.

Visvairāk pasākumu organizēts par grāmatām: M. Šolohova «Cilvēka liktenis», D. Graņina «Pēc kāzām», A. Kuņecovas «Dzīve sauc», Z. Skujiņa «Kolumba mazdēli», L. Pura «Apsūdzēto sols», A. Brodeles «Ar sirdi un asinīm», D. Zigmontes «Dod roku rītausmai» u. c.

Lasītāji tikušies ar rakstniekiem A. Saksi, A. Vējānu, B. Saulīti, D. Zigmonti, G. Priedi u. c. Tikšanās guvušas lielu atsaucību lasītājos, un interese par šo rakstnieku darbiem palielinājusies. Rīkojot masu pasākumu par kādu daiļdarbu, vēlams uzaicināt arī pašu autoru. Ja autors nevar ierasties, ieteicams aizsūtīt protokolu uz Rakstnieku savienību grāmatas autoram.

Nepietiekama vērība veltīta Ļeņina prēmiju laureātu darbiem — Juhana Smūla «Ledus grāmatai», Mihailo Stelmaha triloģijai u. c. Vienīgi Ludzas rajona bibliotēkā nolasīts Ļeņina prēmijām ieteikto grāmatu apskats.

Joprojām maz tiek propagandēta PSRS tautu un aizrobežu labākā literatūra — tikai sakarā ar atcerēm tiek rīkotas izstādes vai arī nolasīti īsi atsevišķu rakstnieku daiļrades apskati.

Bibliotēkas maz organizē tematiskus vakarus daiļliteratūrā un nepropagandē atsevišķus daiļliteratūras žanrus, piemēram, dzeju. Ne vienmēr pareizi izvēlas tematu vai grāmatu masu pasākumam, dažreiz apskata maz idejiskus vai arī novecojušus darbus. Tā Talsu rajona Oktes ciema bibliotēka organizējusi 2 lasītāju konferences un vienu no tām par V. Grēviņa stāstu «Pazudusi meitene», bet Valkas rajona Palsmanes ciema I bibliotēka lasītāju konferenci par A. Avdejenko romānu «Pie Tisas».

Atzīmējama ir Saldus rajona bibliotēkas darbinieku iniciatīva, kuri kinoteātrī «Imanta» pirms kinoizrādēm īsumā pastāsta skatītājiem par tā autora dzīvi un daiļradi, pēc kura darba motīviem veidots filmas scenārijs. Tā pirms mākslas filmas «Ziemeļu stāsts» skatītāji tika iepazīstināti ar K. Paustovska dzīvi un daiļradi, bet pirms filmas «Eiženija Grandē» — ar O. Balzaka dzīvi un daiļradi.

Valmieras rajona Kauguru ciema II bibliotēka organizējusi ekskursijas kolhozniekiem pa E. Veidenbauma, brāļu Kaudzišu un R. Blaumaņa dzīves vietām.

Viszemākais daiļliteratūras izsniegums ir

Bibliotēkas	Daiļliteratūras		Apro- zība
	Fonds	Izsniegums	
Viļānu raj. bibliotēkā	11.134	8.959	0,7
Valmieras raj. Burtnieku ciema II bibliotēkā	994	315	0,3
Saldus raj. Nīkrāces ciema Lēnu bibliotēkā	1887	474	0,3

Šie skaitļi liecina, ka bibliotēkas maz vērības pievērsušas daiļliteratūras propagandai. Tā Saldus rajona Nīkrāces ciema Lēnu bibliotēka nav organizējusi nevienu masu pasākumu, kas popularizētu daiļliteratūru, bet Viļānu rajona bibliotēka sarīkojusi divas literāras konferences — par A. Kužņecovas stāstu «Komjaunieša goda vārds» un D. Zigmontes romānu — «Jūras vērti».

* * *

Vērtējot republikas bibliotēku darbu 1961. gadā, jāsecina, ka visumā tas uzlabojies. Īstenojot PSKP CK lēmumu «Par bibliotēku darba stāvokli un pasākumiem tā uzlabošanā», gūti panākumi literatūras propagandā un grāmatu novadišanā līdz katrai ģimenei. Lasītāju iesaistīšana aktivizējusies. Rajonos, kur šajā darbā talkā nāca sabiedrība, partijas un komjaunatnes aktīvs, lauksaimniecības speciālisti, skolotāji, darbs veicies labi. Ģimeņu iesaistīšanu lasītāju skaitā sekmējuši grāmatu propagandas mēneši, dekādes, nedēļas, aktivizētais bibliotēku padomju, pārvietojamo bibliotēku un sabiedrisko bibliotēku darbs. Labi panākumi ir Dobeles un Ventpils rajoniem. Lasītāju iesaistīšanā atpaliek Rīgas un citu pilsētu bibliotēkas, kā arī Viļānu, Dagdas, Rēzeknes, Daugavpils un Dagdas rajoni. Lai rosīgāks kļūtu bibliotēku darbs šajos rajonos, kultūras nodaļām

jāuzlabo administratīvā un metodiskā vadība, jāpanāk, lai rajona biblioteka būtu paraugs ciemu bibliotekām un varētu sniegt tām nepieciešamo metodisko un praktisko palīdzību.

Republikā maz vērības vēltīts PSKP CK lēmumā izvirzītajam uzdevumam par biblioteku pareizu izvietojumu, dažādu sistēmu un resoru sīko biblioteku apvienojumu. Zināmi panākumi gūti Daugavpils, Kuldīgas, Bauskas, Aizputes, Dobeles rajonos. Sīnī virzienā vairāk jāstrādā Liepājas, Alūksnes, Jelgavas un citiem rajoniem. Turpmāk republikā jāaktivizē starpresoru padomju darbs. Jāraugās, lai starpresoru padomes koordinētu dažādu sistēmu un resoru biblioteku darbu.

Arvien vairāk palīgā jāaicina sabiedrība, jāstrādā ar aktīvu, jāorganizē sabiedrisko bibliotekāru un metodiķu apmācīšana.

Aktivizējusies jaunu progresīvu darba formu ieviešana (lasītāju brīva pieeja grāmatu fondiem, jaunas masu darba formas: disputi, konkursi, literāras tiesas u. c.). Labi panākumi ir Bauskas, Cēsu, Dobeles, Madonas, Saldus un dažu citu rajonu bibliotekām. Sevišķi iepriecina Balvu rajona biblioteku veikums, kuras 1961. gadā no atpalikušām izvirzījušās labāko republikas biblioteku vidū.

Rajonos, kur atpaliek jauno formu ieviešana, rajonu bibliotekām jāriko masu darba paraugpasākumi, lai no tiem mācītos ciemu bibliotekāri.

Masu darbā vēl jāpārvar trūkumi: kaut gan masu darbs ir uzlabojies, tomēr vēl ir bibliotekas, kas šajā jomā maz veikušas, aprobežojušās tikai ar dažām izstādēm; rīkoti pasākumi pietiekami netiek saistīti ar literatūras propagandu; uzskates aģitācija ne vienmēr atspoguļo aktuālāko un svarīgāko mūsu dzīvē, literatūras atlase ne katrreiz ir pārdomāta un mērķtiecīga.

Lai gan darbs ar sabiedriski politisko un lauksaimniecības literatūru visumā uzlabojies, tomēr joprojām atsevišķas bibliotekas vāji propagandē sabiedriski politisko un lauksaimniecības literatūru, un šīs literatūras izsniegumi ir nelieli.

Strādājot ar lauksaimniecības un tehnikas literatūru, turpmāk lielāka vērība jāveltī pirmrindnieku pieredzes popularizēšanai. Katrā bibliotekā jāiekārto pirmrindas pieredzes stūrīši, aktuālas izstādes, cieša sadarbība ar lauksaimniecības un rūpniecības speciālistiem jāriko masu pasākumi. Jāpanāk, lai lauksaimniecības zināšanu propaganda notiktu pēc rajona vai ciema kultūras iestāžu kopīgi izstrādātā plāna. Nopietna vērība jāveltī atsevišķu lauksaimniecības darbinieku grupu apkalpošanai.

Ja bibliotekas guvušas zināmus panākumus masu darbā, uzkrājušas ievērojamu darba pieredzi, tad individuālā lasīšanas

vadība, sevišķi jaunatnes vidū, nav pietiekoši izvēsta. Arī Valsts bibliotēkas metodiskie materiāli vairāk palīdz bibliotēku masu darbā, mazāk individuālajā darbā ar lasītāju.

Trūkumi vērojami arī grāmatu komplektēšanā un fondu organizācijā. Rūpīgāk jāpiekomplektē nozaru literatūra.

Jāizvērs grāmatu apmaiņa starp bibliotēkām, kas republikā vēl ir organizēta vāji. No grāmatu fondiem regulāri jāizņem novecojusies literatūra.

Ikvienai bibliotēkai jāklūst par īstu kultūras un izglītības centru, partijas organizāciju atbalsta punktu komunisma cēlāju paaudzes audzināšanā.

III. BĒRNU BIBLIOTĒKU DARBS

Istenojot PSKP XXII kongresa lēmumus, PSKP CK lēmumu par bibliotēku darba stāvokli un pasākumiem tā uzlabošanā, LPSR Izglītības ministrijas un LPSR Kultūras ministrijās 1960. g. 17. decembra pavēli Nr. 228 «Par skolu un bērnu bibliotēku darbu un pasākumiem tā uzlabošanā», kā arī likumu «Par skolas sakaru nostiprināšanu ar dzīvi un tautas izglītības sistēmas tālāku attīstīšanu Latvijas PSR», republikas bērnu bibliotēkas veikušas ievērojamu darbu jauno lasītāju audzināšanā.

Mērķtiecīgs, radošs un interesants ir Liepājas pils. I un II, Rīgas pils. XI, Saldus un Jekabpils pilsētu, Kuldīgas rajona, kā arī Aknīstes un Baldones ciematu bērnu bibliotēku darbs.

Salīdzinot ar 1960. gadu, bibliotēku **tīkls** 1961. gadā nav paplašinājies — darbojās 82 bērnu bibliotēkas. Ja lauku rajonos bērnu bibliotēku ir pietiekami, tad republikas lielajās pilsētās Rīgā, Daugavpilī, Jelgavā un citās, pieaugot iedzīvotāju skaitam un izveidojoties jauniem dzīvojamo namu rajoniem, ir nepieciešams atvērt jaunas bibliotēkas, kā arī organizēt vairāk pārvietojamo bibliotēku namu pārvaldēs.

Strādnieku ciematos, kur ir tikai viena skola, būtu lietderīgi bērnu un skolas bibliotēku apvienot, ņemot par pamatu bērnu bibliotēku.

Bērnu bibliotēku kopējais **grāmatu fonds** uz 1962. gada 1. janvāri sasniedza 1.244,8 tūkstošus bibliotēkāro vienību. Gadā fondi palielinājušies par 121,5 tūkstošiem vienību. Lielāku vērtību bibliotēkas pievērsušas satura ziņā novecojušas un bērnu bibliotēku profilam neatbilstošas literatūras izņemšanai. 1961. gadā izslēgts ap 30.000 vienību. Vāji fondus attīra skolu bibliotēkas, bērnu bibliotēkas šim darbam neseko.

Fonda sastāvu pa nozarēm uz 1962. gada 1. janvāri raksturo šādi skaitļi

	Bibliotekāro vienību skaits			
	1960. g. (tūkstošos)	1961. g. (tūkstošos)	% no kopējā fonda	
			1960. g.	1961. g.
Sabiedriski polit. lit.	101,4 vien.	113,5 vien.	8,7	9,1
Dabzinātņu	35,2 „	38,1 „	3,1	3,06
Tehnikas	32,8 „	37,0 „	2,7	2,9
Lauksaimniecības	13,1 „	14,4 „	1,1	1,1
Daiļliteratūra	491,1 „	520,5 „	42,4	41,8

Salīdzinot ar 1960. gadu, 1961. gadā fonda kopējā sastāvā palielinājusies sabiedriski politiskās literatūras daļa. Tas izskaidrojams ar to, ka Latvijas Valsts izdevniecība 1961. gadā izdevusi vairāk grāmatu bērniem par sabiedriski politiskiem jautājumiem. 1961. gadā iznākusi L. Kasiņa grāmata «Par dzīvi — labu un skaistu», V. Panovas «Oktobrēni», krājums «Paliģis — pionieru vadītājam», 7 brošūras sērijā «Par pionieru likumiem», turpina iznākt sērija «Septiņjūdžu soļiem» u. c.

Kaut arī tehnikas literatūras daļa attiecībā pret visu fondu ir palielinājusies, tomēr kā tehnikas, tā arī dabzinātņu literatūras bērniem latviešu valodā vēl arvien nepietiek.

Par lauksaimniecību tieši bērniem pēdējos gados nav iznākusi neviena grāmata. Tādēļ arī šīs literatūras bērnu bibliotēkās ir ļoti maz, tā pati domāta pieaugušajiem vai arī ir tikai krievu valodā. Piemēram, Tukuma bērnu bibliotēkā ir tikai 43 grāmatas par lauksaimniecību, Dagdas — 54, Alojās — 59.

Nē vienmēr Biblioteku kolektora darbinieki ievēro bērnu biblioteku vajadzības. Dažreiz pat LVI izdotās bērnu grāmatas nemonā bibliotēkās. Piemēram, Ērgļu ciemata bērnu bibliotēka nav saņēmusi A. Volkova grāmatu «Zeme un debess».

Jāpiebilst, ka arī biblioteku darbiniekiem vairāk jāseko fondu komplektēšanai, it sevišķi bērniem piemērotas sabiedriski politiskās populārzinātniskās un tehniskās literatūras iegādei.

Netiek izmantotas grāmatu apmaiņas iespējas. Piemēram, Valmieras rajona bibliotēkā ir daudz grāmatu, kuras varētu nodot bērnu vai skolū bibliotēkām.

1961. gadā Liepājas I, Cēsu, Jūrmalas I un citas bērnu bibliotēkas pārgājušas uz **brīvo pieeju grāmatu fondiem**. Organizējot brīvpieeju, liela vērtība jāveltī pareizam grāmatu kārtojuma, jāizdala grāmatas dažādām vecuma grupām, katras gru-

pas literatūra jāsakārto pa tematiem, jāizņem novecojusies literatūra. Vairākas bibliotēkas tomēr nodevušas fondu lasītāju brīvībai pieejai, nerūpējoties par tā pareizu kārtojumu (Preiļu, Valmieras un Subates bērnu bibliotēka). Bibliotēkās, kur brīvā pieeja organizēta labi, kur darbinieki un aktīvs palīdz lasītājiem orientēties grāmatu krājumos, jaunā lasītāju apkalpošanas sistēma ir iecienīta un lasītāju skaits pieaug.

1961. gadā republikas bērnu bibliotēkas **apkalpojušas** 74.278 lasītājus. Salīdzinot ar 1960. gadu, lasītāju skaits visās republikas bērnu bibliotēkās kopskaitā palielinājies par 4094 lasītājiem.

Caurmērā katra bērnu bibliotēka gadā apkalpojusi

1958. g.	—	799 lasītājus
1959. g.	—	829 —,—
1960. g.	—	856 —,—
1961. g.	—	980 —,—

Lielāko lasītāju skaita pieaugumu, salīdzinot ar 1960. gadu, panākušas:

Ventspils I bērnu bibliotēka	par	839 lasītājiem
Liepājas I	—,—	„ 430 „
Liepājas II	—,—	„ 369 „

Neskatoties uz to, ka skolēnus iesaistīt par lasītājiem ir daudz vieglāk nekā pieaugušos iedzīvotājus, jo uzskaitē notiek skolās pa klasēm, vieglāk arī viņus ieinteresēt par grāmatu un bibliotēku, tomēr jauno lasītāju iesaistīšana noris nepiedodami gausi. Uz 1962. gada 1. janvāri tikai Jūrmalas pilsētā un Jēkabpils rajonā visi 1.—8. kl. skolēni bija lasītāji, Rēzeknē 98% skolēnu lasīja bibliotēkās, Liepājā un Krāslavā 95%, Krustpilī — 90%. Tomēr atsevišķi bērnu un skolu bibliotēkari (Madonas raj. Ērgļu un Lūbanas ciematā u. c.) vēl 1962. gada martā nezināja, kuri skolēni nelasa nevienā bibliotēkā. Ļoti slikti lasītāju iesaistīšanu veic Rīgas pils. bērnu bibliotēkas.

Vēl joprojām maz lasītāju apkalpojušas

Sabiles bērnu bibliotēka	—	245
Valdemārpils „	„	— 246
Alsungas „	„	— 280
Elejas „	„	— 290

Salīdzinot ar 1960. gadu, Sabiles un Valdemārpils bērnu bibliotēkās lasītāju skaits pat samazinājies, kaut gan visi skolēni par lasītājiem vēl nav iesaistīti. Tā Sabilē ir 450 skolēnu, bet no viņiem bērnu bibliotēkā lasa tikai 245, Valdemārpilī no 334 skolēniem lasa tikai 246.

Sastopams arī tik nepareizs uzskats, ka nesekmīgie skolēni nav jāiesaista bibliotēkā par lasītājiem līdz atzīmju izlabošanai. Tā Cesvaines bērnu bibliotēkas vadītāja Kanaviņa atskaitē raksta: «Pieliksim visas pūles, lai lasītu visi skolēni, izņemot nesekmīgos». Jaunpiebalgas bērnu bibliotēkas vadītāja Kuzmane ziņo, ka skolotāji neatļauj nesekmīgiem skolēniem pierakstīties bibliotēkā. Daži vecāki un skolotāji domā, ka bibliotēkās skolēniem izsniedz grāmatas laika kavēklim, kas traucē mācības. Te vainīgi arī paši bibliotēku darbinieki, kas neseko lasītāju sekmēm, nepārzina skolu programmas un slikti vada bērnu lasīšanu.

Dažkārt nesekmīgi ir skolēni, kuriem trūkst vecāku uzraudzības. Bibliotēkām tieši šiem bērniem jāpievērš vislielākā vērtība, jāiesaista viņi par lasītājiem bibliotēkā. Grāmatas un masu pasākumi var labi ietekmēt skolēnu audzināšanu, ievirzīt viņu intereses vēlamā gultnē. Ja vecāki un skolotāji pārliecināsies, ka bibliotēka sekmē bērnu raksturu veidošanos, labi ietekmē viņu uzvedību un attieksmi pret mācībām, pieaugs arī bibliotēku autoritāte. Te jāmin Baldones ciemata bērnu bibliotēkas pieredze. Šajā bibliotēkā skolēni, kuriem pēc mācībām skolā 3—4 stundas jāgaida autobuss, lai aizbrauktu uz mājām, gatavo skolas uzdevumus bibliotēkā. Darbinieki seko bērnu mācībām un disciplīnai. Skolas vadība ir ļoti pateicīga bibliotēkai par piedalīšanos skolēnu audzināšanā un mācībās. Ja skolās nav pagarinātās dienas grupu un ja vien bibliotēku telpas atļauj, arī citās bibliotēkās jāorganizē skolas uzdevumu gatavošana.

Kaut gan pārskatos par bērnu bibliotēku darbu 1959. un 1960. gadā jau aizrādījām, ka bibliotēku darbinieki nepietiekami izmanto pārvietojamās bibliotēkas lasītāju labākai apkalpošanai un jaunu lasītāju iesaistīšanai, tomēr arī 1961. gadā vairāk nekā 20 bērnu bibliotēkas nav organizējušas nevienu pārvietojamo bibliotēku. Piemēram, Valmieras bērnu bibliotēkā ir 14.658 sējumi, daudzas grāmatas vairākos eksemplāros. Fonda apgrozība bibliotēkā ir tikai 0,89. Bibliotēkas darbinieki nav organizējuši nevienu pārvietojamo bibliotēku, kaut gan rajonā ir daudz skolu bibliotēku ar nelieliem fondiem, kas nevar apmierināt skolēnu pieprasījumus pēc grāmatām.

Bibliotēkas, kurām ir vairāk pārvietojamo bibliotēku, panākušas arī ievērojamu lasītāju skaita pieaugumu (Ventpils I, Liepājas I un II, Rīgas 37., Daugavpils raj. bērnu bibliotēka).

1961. gadā republikas bērnu bibliotēkas **izsniegušas** 2.751,3 tūkstošus bibliotekāro vienību, t. i., par 116,5 tūkstošiem vienību vairāk nekā 1960. gadā. No 82 bērnu bibliotēkām izsniegus

palielinājies 56 bibliotekās. Vidējā fondu apgrozība 1961. gadā ir 2,21, lasāmība — 37.

Izsniegumu pa nozarēm raksturo šādi skaitļi (tūkstošos):

	Lit. izsniegums		Izmaiņas	% no kopējā izsnieguma	
	1960. g.	1961. g.		1960. g.	1961. g.
Sabiedriski politiskā literatūra	103,5	131,0	+ 27,5	3,9	4,7
Dabzinātņu literatūra	53,9	61,4	+ 7,5	2,1	2,2
Tehnikas „	93,3	106,5	+ 13,2	3,5	3,8
Lauksaimniecības „	12,3	15,0	+ 2,7	0,5	0,5
Daīlliteratūra	1008,2	1041,4	+ 33,2	38,4	36,5
Bērnu literatūra	934,1	1050,7	+ 116,6	35,4	38,1

Izsniegums, salīdzinot ar 1960. gadu, visās nozarēs palielinājies. Ievērojami audzis arī sabiedriski politiskās literatūras izsniegums. Tas izskaidrojams ar rosīgu sabiedriski politiskās literatūras propagandu, gatavojoties PSKP XXII kongresam un pēc tā, izskaidrojot kongresa lēmumus, kā arī rīkojot dažādus pasākumus par godu pionieru organizācijas 40. gadadienai.

Jaunie atzinumi tehnikā un pirmo padomju kosmonautu lietojumi, kā arī gatavošanās jauno tehniķu konkursiem, kas notika sakarā ar pionieru organizācijas 40. gadadienu, ierosināja skolēnus pievērsties tehnikas literatūrai. Tehnikas literatūras izsniegums ik gadus palielinās.

Nedaudz pieaudzis arī dabzinātņu un lauksaimniecības literatūras izsniegums.

Propagandējot labāko bērnu literatūru, biblioteku darbinieki sarīkojuši daudz interesantu **masu pasākumu**.

Sistemātisks darbs PSKP XXII kongresa lēmumu izskaidrošanā izvērsti Jēkabpils, Jūrmalas pils. I un II, Liepājas pils. I un II, Rīgas pils. XI un citās bibliotekās. Jēkabpils bērnu biblioteka sarīkojusi vairākas izstādes, interesantu konkursu un bērnu rītu par Ļ. Kasiļa grāmatu «Par dzīvi — labu un skaistu», vairākas pārrunas par komunistisko morāli. Pie izstādēm notikuši bibliogrāfiski apskati. Jūrmalas I bērnu bibliotēkas darbinieki bez izstādēm un pārrunām sarīkojuši arī disputus par tematiem «Kādi mēs ieiesim komunismā», «Cilvēks cilvēkam draugs». Arī Jūrmalas II bērnu bibliotēkā noticis disputs par tematu «Vai esi gatavs dzīvot komunismā», tematisks vakars «Par dzīvi — labu un skaistu», vairākas interesantas pārrunas.

Gatavojoties pasākumiem, darbinieki panāca, ka gandrīz visi

lasītāji nopietni izlasīja ne vien Ļ. Kasiļa grāmatu «Par dzīvi — labu un skaistu», bet arī citas grāmatas un rakstus periodikā par komunismu.

Liepājas pils. II, Daugavpils un Cēsu rajona bērnu bibliotekas jaunie lasītāji tikās ar pionieriem, kuri kongresam ziņoja par sasniegumiem pionieru divgadē.

Vairāk nekā iepriekšējos gados bērnu bibliotekas pievērsušās lasītāju iepazīstināšanai ar pirmrindnieku sasniegumiem. Ar sava rajona labākajiem darba darītājiem tikušies Ventspils II un Liepājas II bērnu bibliotekas lasītāji. Aknīstes ciemata bērnu bibliotekā ir glīts plakāts, kas stāsta par Ilūkstes rajona darba pirmrindnieku panākumiem.

Tomēr atsevišķas bibliotekas PSKP XXII kongresa materiālu propagandai iekārtoja tikai dažas izstādes, bet nevienu lielāku masu pasākumu nerīkoja. Tādas ir Jelgavas un Valmieras bērnu bibliotekas. Arī Talsu rajona Dundagas ciemata un Madonas rajona Ērgļu ciemata bibliotekā PSKP XXII kongresa materiālu izskaidrošana nenotiek sistemātiski.

Galvojoties V. I. Leņina pionieru organizācijas 40. gadadienai, ikvienā bērnu bibliotekā izlikta vietējo skolu pionieru divgades saistības un pirmā gada sasniegumi. Daudzās bibliotekās sastādīti literatūras saraksti par pionieru divgadi. Kopā ar pionieru organizācijām bibliotekas sarīkojušas arī vairākus masu pasākumus: pārrunas par pionieriem varoņiem, par pionieru likumiem. Jēkabpils un Jaunjelgavas bērnu bibliotekā notikuši literāri konkursi par tematu «Ko tu zini par pionieriem varoņiem». Apes pils. bērnu biblioteka palīdzēja skolai sarīkot pionieru organizācijas gadadienai veltītu pionieru vienības saraksmi. Tomēr vairāku biblioteku sadarbība ar pionieru organizācijām ir formāla. Bibliotekas aprobežojas ar izstādēm par pionieriem, bet neieteic grāmatas, kas palīdzētu viņiem saistību izpildē, kā arī sekmīgi piedalīties dažādos konkursos un citos pasākumos. Neviena biblioteka nebija organizējusi savu lasītāju kolektīvu piedalīšanos avīzes «Pionieris» un Radio bērnu raidījumu redakcijas konkursos. Ja dažas bērnu bibliotekas (Krustpils, Saldus u. c.) labi sadarbojas ar pionieru vienībām, saskaņo ar tām plānus, tad to nevar teikt par visām bērnu bibliotekām.

PSKP Programā uzsvērts, ka jaunā cilvēka materiālistiskā pasaules uzskata veidošanā, cīņā pret reliģiskiem aizspriedumiem liela nozīme ir zinātņu pamatu apgūšanai.

Tādēļ vairāk jāpropagandē populārzinātniskā literatūra.

Tomēr darbs ar šīm grāmatām bērnu bibliotekās vēl arvien atstāts novārtā. To popularizēšanai bibliotekas izlikušas tikai

vienu otru literatūras izstādi, nerīkojot pie tām pārrunas vai bibliogrāfiskos apskatus. Tikai dažās bibliotekās noticis kāds plašāks masu pasākums (Kuldīgas raj. bērnu bibliotēkā — konkurss par A. Volkova grāmatu «Zeme un debess»).

Vēl mazāk vērības piegriezts ateistiskās literatūras ieteikšanai lasītājiem. Izstādēs ateistiskajai propagandai parasti izlikta tikai literatūra pieaugušajiem, kaut gan bērnu periodikā, populārzinātniskajā un daiļliteratūrā ir atrodami arī bērnu antireliģiskajai audzināšanai noderīgi fragmenti. Piemēram, Jelgavas pils. bērnu bibliotēkas izstādē nebija nevienas grāmatas, neviena raksta V—VII klases skolēniem. Bibliotekāri neuzrāda arī skolotājiem materiālus antireliģiskai audzināšanai stundās.

Vislielāko vērību bērnu bibliotēkas veltījušas daiļliteratūras propagandai, rīkojot pasaku vakarus, literāras pēcpusdienas, bērnu rītus, lasītāju konferences, pārrunas par grāmatām, tikšanās ar rakstniekiem. 1961. gada 26. oktobrī apritēja 20 gadi, kopš cīņā ar vācu fašistiem krita izcilais padomju bērnu rakstnieks Arkādijs Gaidars. Gandrīz visas bērnu bibliotēkas atzīmēja viņa nāves dienu, sarīkojot iemīļotā rakstnieka atceres vakarus, konkursus par Gaidara darbiem u. c. Interesantu Gaidara atceres vakaru organizēja Cēsu rajona bērnu bibliotēka kopā ar Cēsu 1. vidusskolu, uzaicinot arī Drabešu internātskolas A. Gaidara pionieru vienības pionierus, kas pastāstīja par sarakstīšanos ar Gaidara draugu Hendiku un dēlu Timuru.

Ja arī bērnu bibliotēkas veikušas zināmu darbu daiļliteratūras propagandā, tad mākslas grāmatu popularizēšana vēl arvien ir nepietiekama. Tikai atsevišķas bibliotēkas organizējušas pasākumus skolēnu estētiskajai audzināšanai. Piemēram, Jūrmalas II bērnu bibliotēka izlikusi vairākas izstādes un sarīkojusi pārrunas par izciliem gleznotājiem, Daugavpils raj. bērnu bibliotēka — pārrunu «Mācīsimies izprast mākslu», Ugāles bērnu bibliotēka — izstādi «Jaunie pionieri padomju mākslinieku darbos» u. c. Šo darbu varētu izvērst, ja bibliotēkas sadarbotos ar novadu muzejiem, lietišķās mākslas un muzikas vidusskolām, kultūras universitātēm, izmantotu vairāk diafilmas, diaskopus, skaņu plates.

Labākai literatūras propagandai daudzu bērnu bibliotēku darbinieki meklē arvien jaunas interesantas darba formas, kas rosina lasītāju iniciatīvu, veicina viņu aktīvu līdzdalību izvirzīto jautājumu iztīrē. Daudzās bibliotekās ar labiem panākumiem organizēti konkursi (Liepājas pils. I un II, Jēkabpils pils. u. c.). Izskaidrojot komunisma cēlāju morāles kodeksa principus, vairākās bibliotekās (Jūrmalas pils. I, Rīgas pils. 11., 31. u. c.) notikuši disputi. Konkursi un disputi ir labākās formas

populārzinātnisko grāmatu apspriešanai un dažādu ētikas jautājumu iztirzei, tādēļ tās ieteicams ieviest ikvienas bibliotēkas darbā.

Vidējā vecuma skolēniem viena no saistošākajām grāmatu propagandas formām ir neklātienes ceļojumi, tomēr tos organizējušas tikai nedaudzas bibliotēkas.

Galvenā masu pasākumu forma jaunākā skolas vecuma bērniem vēl joprojām ir pasaku rīti un vakari, kā arī bērnu rīti. Bieži vien bērnu rītus maz saista ar grāmatu propagandu. Programā parasti ir bibliotēkara vai skolotāja pārruna, kurai seko bibliotēkas aktivistu mākslinieciskās pašdarbības priekšnesumi. Lielākā daļa bērnu rītu dalībnieku ir tikai pasīvi klausītāji.

Mūsu republikas bibliotekāriem vairāk jāseko citu brālīgo republiku bibliotēku paraugam, kurās, gatavojoties bērnu rītam, notiek vesela virkne pasākumu grāmatu ieteikšanai par bērnu rīta tematu: iekārto izstādes, rīko pārrunas, bibliografiskus apskatus, vāc lasītāju atsauksmes un zīmējumus par izlasītajām grāmatām. Bērnu rīts ir tikai visu šo pasākumu nobeigums, kurā jaunie lasītāji dalās domās par izlasītajām grāmatām. Gatavojoties bērnu rītiem, nemaz netiek izmantota jaunākā skolas vecuma bērniem tik interesantā literārā rotaļa kā sarakstīšanās ar grāmatu varoņiem.

Nespēdamas uz katru ievērojamu notikumu atsaukties ar plašāku masu pasākumu, bibliotēkas bieži vien izliek literatūras izstādes vai izgatavo plakātu. Tomēr izsniegums no izstādēm ir neliels, bērni neinteresējas par eksponēto literatūru. Tādēļ bērnu bibliotēkā pie ikvienas plašākas izstādes jāriko bibliogrāfisks apskats vai īsas pārrunas par izstādītajām grāmatām, kā to darījusi Jēkabpils bērnu bibliotēka. Jāuzskaita arī izsniegums no izstādēm, lai noskaidrotu to iedarbīgumu.

Jāpiezīmē, ka bieži vien bibliotēkas aizraužas ar dažādu pasākumu organizēšanu, kas nemaz nav saistīti ar grāmatu propagandu. Tā Dundagas ciemata bērnu bibliotēkā darbojas: veidošanas, deju, konstruktoru, aušanas un vingrošanas pulciņi. Bibliotēkas atskaitē rakstīts, ka notikušas 5 pasaku un 5 literatūras pēcpusdienas, bet par PSKP XXII kongresa materiālu propagandu un gatavošanos pionieru organizācijas 40. gadadiņai minēts tikai garāmejot.

Vislabāk lasīšanas vadību bērnu bibliotēkās var veikt **individuālajā darbā ar lasītājiem**. Jāpiebilst, ka, salīdzinot ar 1961. gadu, bez Rīgas un Jūrmalas bērnu bibliotēkām individuālās lasīšanas vadībai pievērsušās arī vairākas bērnu bibliotēkas rajonos (Alūksnes, Apes, Alojās, Madonas, Rēzeknes, Krustpils, Baldones u. c. bērnu bibliotēkas). Bibliotekāri analizē lasītāju

formulārus, seko, lai skolēni lasītu ārpusklasses lasīšanai ieteikto literatūru, sastāda ieteicamās literatūras sarakstus vēsturē, tehnikā, astronomijā un citās zinātņu nozarēs. Lai labāk iepazītu lasītāju intereses un ierosinātu pašus lasītājus lasīt vispusīgi. Krustpils bērnu bibliotēka iekārtojusi katram otrās pakāpes pionierim (5.—6. kl. skolēnam) lasīšanas burtnīcu, kas sadalīta pa temiatiem un nodaļām, piemēram, par Ļeņinu, pionieriem, sabiedriski politiskā literatūra, vēsture, dabaszinības un matemātika, tehnika, astronomija, ģeogrāfija, māksla u. c. Burtnīcas glabājas abonementā atsevišķā kastītē, un skolēni paši attiecīgajās nodaļās ieraksta izlasītās grāmatas. Tā bibliotekārs un arī pats skolēns redz, kādā nozarē grāmatas nav izlasītas. Bibliotēkā ir gan obligātās literatūras saraksti ārpusklasses lasīšanai, gan saraksti atsevišķos priekšmetos.

Saldus raj. bērnu bibliotēkā atsevišķā grupā izdalīti pionieru aktīva formulāri, un bibliotēkas darbinieki cenšas pionieriem ieteikt grāmatas, kas palīdz viņiem veikt sabiedrisko pienākumus.

Ar lasītājiem pārdomāti un mērķtiecīgi jāstrādā ikvienai bērnu bibliotēkai, vispirms pievēršot uzmanību bērniem, kas lasa maz, nesistemātiski, kā arī tiem, kas ir nedisciplinēti un kam ir nepietiekamas atzīmes.

Ierosmi individuālajai lasīšanas vadībai bibliotekāri var gūt, izlasot M. Hacko brošūru «Lasīšanas vadība abonementā» (R., 1960. 21 lpp.).

Gandrīz ikvienā bērnu bibliotēkā darbojas jauno lasītāju aktīvs, kas palīdz organizēt dažādus masu pasākumus, labot bojātās un apstrādāt jaunās grāmatas. Daudzas bibliotēkas turpina apmācīt jaunus bibliotekārus instruktorus. Ļoti interesants un daudzpusīgs ir Jūrmalas pils. III bibliotēkas bērnu nodaļas darbs ar jaunajiem instruktoriem. Bibliotēkas pieredze aprakstīta krājumā «No bērnības draugos ar grāmatu». (R., 1962., 16.—23. lpp.).

Jāsaka, ka pagaidām instruktorus nodarbina tikai bērnu bibliotēkās. Turpmāk instruktorus vajadzētu aicināt talkā skolu bibliotēkām. Daudzas skolu bibliotēkas vēl vada darbinieki bez speciālas bibliotekārās izglītības un zināšanām tehniskajā darbā. Bērnu bibliotēkas darbinieku vadībā instruktori varētu sāktot skolas bibliotēkas fondus, katalogizēt grāmatas, kā arī palīdzēt lasītāju apkalpošanā.

Daudzās bērnu bibliotēkās pionieri instruktori dara to pašu darbu, ko ikviens bibliotēkas aktīvists. Instruktoru pienākums ir gūtās zināšanas iemācīt biedriem, no viņu vidus sagatavot

jaunos bibliotekārus instruktorus, kā arī organizēt jaunākajiem biedriem pasākumus par grāmatām.

Bibliotekas maz darījušas lasīšanas kultūras audzināšanā. Pārejas laikā no sociālisma uz komunismu, kad strauji attīstās visas zinātnes un tehnikas nozares, kad daudzi jaunieši pēc obligātās izglītības iegūšanas savieno darbu ar mācībām, grāmatas nozīme ir lielāka kā jebkad. Tādēļ skolēni jā māca strādāt ar grāmatu, lasīt bibliotekās, izvēlēties literatūru, lietot katalogus, kartotekas, rokasgrāmatas, vārdnīcas utt. Krājumā «Materiāli bērnu un skolu bibliotekām» (R., 1961.) ievietoti jautājumi bibliotekārajām stundām vai pārrunām par lasīšanas kultūru, kā arī norādīta literatūra, kas palīdz sagatavoties šīm pārrunām. Tomēr tikai dažas bibliotekas sarīkojušas pārrunas par katalogu un kartoteku lietošanu un grāmatu pareizu lasīšanu. Jaunā mācību gada sākumā bibliotekām, vienojoties ar skolas vadību, jāpanāk, lai audzināšanas stundās tiktu ieplānotas arī nodarbības lasīšanas kultūrai.

Bērnu biblioteku uzdevums ir strādāt arī ar bērnu vecākiem, paskaidrot viņiem grāmatas nozīmi bērnu raksturu veidošanā, pastāstīt, kā sekot skolēnu lasīšanai, iepazīstināt vecākus ar darbu, ko veic bibliotekas bērnu audzināšanā. Daudzos rajonos tautas universitātēs darbojas pedagoģiskās fakultātes. Liepājas pils. I, Jūrmalas pils. I, Madonas raj. un citu biblioteku darbinieki šajās fakultātēs nolasījuši lekcijas par lasīšanas vadību ģimenē un bērnu literatūras apskatus. Kuldīgas raj. tautas universitātes pedagoģiskās fakultātes klausītāji rīkojuši ekskursiju uz bērnu biblioteku.

Interesantas vecāku dienas sarīkojusi Limbažu raj. bērnu biblioteka kopā ar skolas vecāku komiteju. Šajās dienās nolasītas lekcijas par tematiem: komunistiskā audzināšana ģimenē, skolas un vecāku sadarbība. Bibliotekas darbinieki sastādīja atgādni «Ko lasīt vecākiem par audzināšanu ģimenē».

Turpmāk ikvienai bērnu bibliotekai vairāk jāsadarbojas ar pedagoģiskajām fakultātēm un skolu vecāku komitejām. Jānolasa bibliogrāfiski apskati par bērnu audzināšanu ģimenē, par literatūru ārpusklases lasīšanai, jaunāko bērnu literatūru, lekcijas par lasīšanas vadību ģimenē, biblioteku darbu u. c.

Audzīnot jaunos lasītājus, biblioteku darbiniekiem jāsadarbojas ar skolām, komjaunatnes un pionieru organizācijām.

Bērnu biblioteku darbiniekiem ļabi jāpārzina skolu programmas, jālasa žurnāli «Padomju Latvijas Skola», «Вожатый» un citi pedagoģiskie žurnāli, kā arī laikraksti «Skolotāju Avīze», «Учительская газета».

Darba plāni jāsaskaņo ar skolu mācību un audzināšanas plāniem.

Jēkabpils rajonā ne vien bērnu, bet arī ciemu bibliotēkas sastāda vienotus skolu un bibliotēku masu pasākumu plānus darbam ar bērniem. Tā rezultātā skolēniem ir daudz mazāka sabiedriskā darba slodze, pasākumi kļuvuši mērķtiecīgāki, par tiem atbild ne vien bibliotēku darbinieki, bet arī skolas vadība, komjaunatnes un pionieru aktīvs.

Lai koordinētu bērnu un skolu bibliotēku darbu, LPSR Kultūras un LPSR Izglītības ministrijas kolēģiju kopīgā sēdē 1962. gada maijā ierosināja bērnu un skolu bibliotēku plānus apstiprināt gan kultūras, gan izglītības nodaļā.

Jauno lasītāju labāku apkalpošanu bibliotēkā var veicināt bibliotekāru piedalīšanās pedagoģisko padomju sēdēs, kurās var apspriest skolu un bērnu bibliotēku darbu, ārpusklases lasīšanu, vienotā bibliotekārās apkalpošanas plāna izpildi u. c. jautājumus. Piemēram, Apes vidusskolas pedagoģiskās padomes sēdē apsprieda ziņojumu par bērnu bibliotēkas darbu. Skolotāji izteica daudz vērtīgu padomu un ierosinājumu.

Bērnu bibliotēku darbiniekiem jāpiedalās janvāra, marta un augusta skolotāju konferencēs. Konferenču laikā ieteicams organizēt Latvijas PSR Valsts un citu bibliotēku izdoto metodisko un bibliogrāfisko materiālu izstādi, nolasīt apskatus par šiem izdevumiem,* kā arī par jaunāko bērnu un populārzinātnisko literatūru.

1961. gadā bērnu bibliotēku darbinieki aktīvi piedalījušies skolu bibliotekāru kvalifikācijas celšanas pasākumos. Semināri sistemātiski notiek Jēkabpils, Alūksnes, Kuldīgas, Saldus, Cēsu un citos rajonos. Tomēr daudzi bērnu bibliotēku darbinieki vēl arvien ir pasīvi un neinteresējas par skolu bibliotekāru kvalifikācijas celšanu. Preiļu rajona bērnu bibliotēkas vadītāja T. Ķivleniece 1961. gada vasarā beidza bibliotekāru kursu, tomēr darbu ar skolu bibliotekām nav aktivizējusi. Saulkrastu ciemata bērnu bibliotēkas vadītājai V. Siliņai ir speciālā augstākā izglītība, taču arī viņa nav bijusi pietiekoši enerģiska, lai vienotos ar Rīgas rajona tautas izglītības nodaļu un organizētu skolu bibliotekāru metodiskās apvienības darbu. Maz vēl bērnu bibliotēku darbinieki izbrauc uz skolu bibliotekām darba pārbaudei un metodiskās palīdzības sniegšanai.

Lielu palīdzību bibliotēkas var sniegt **pionieru vadītājiem** darbā ar grāmatu. Kā labs paraugs jāmin Krustpils bērnu bibliotēka, kas labi sadarbojas ar pionieru namu. Pionieru vadītāju seminārā bibliotēkas darbinieki pastāstīja par grāmatas izmantošanu PSKP XXII kongresa materiālu izskaidrošanā un pio-

niere organizācijas 40. gadadienas atzīmēšanā. Talsu rajona bērnu bibliotēkas vadītāja I. Grīnvalde pionieru vadītāju seminārā nolasīja referātu «Padomju bērnu literatūra». Šī bibliotēka labi sadarbojas ar Talsu II astoņgadīgās skolas pionieru organizāciju un pionieru vienības vadītāju J. Vitolu.

Daudzu bibliotēku darbinieki ir rajona pionieru padomes locekļi. Taču bibliotēku atskaitēs neatrodam ziņas, ka kādreiz pionieru padomē būtu pārrunāts jautājums par grāmatas izmantošanu darbā ar pionieriem, ka pionieru padome būtu noklausījies ziņojumu par bērnu bibliotekām. Tāpat atskaitēs neatrodam ziņas par sadarbību ar komjaunatnes rajonu komitejām, par bibliotēku darba apspriešanu komjaunatnes komiteju birojos.

Aktīvāk nekā iepriekšējos gados darbojušas bērnu bibliotēku **padomes**. Rosīgas ir Limbažu rajona, Alojas pils., Jūrmalas pils. II, III un citu bibliotēku padomes. Sēdēs apspriesti darba plāni, pārrunāta jauno instruktoru apmācīšana, bibliotēkārās apkalpošanas plānu izpilde, gatavošanās PSKP XXII kongresam un pionieru organizācijas 40. gadadienai un citi jautājumi. Padomju locekļi parasti ir skolotāji un pionieru vadītāji, retāk komjaunatnes rajonu komiteju darbinieki, bērnu vecāki, uzņēmumu, kolhozu un padomju saimniecību pārstāvji, pensionēti bibliotekāri un skolotāji, vecie revolucionāri u. c.

Ne visas bērnu bibliotēkas ir kļuvušas par **ciemu bibliotēku metodiskajiem centriem** darbā ar bērniem. Bērnu bibliotēku darbinieki maz interesējas par ciemu bibliotēku darbu ar bērniem, neanalizē plānus un atskaites. Reti bibliotēku darbinieki sniedz norādījumus par uzdevumiem darbā ar bērniem kultūras darbinieku semināru bibliotēkāru sekcijā. Tādēļ ciemu bibliotēkās skolēnu lasīšanas vadībā trūkst mērķtiecības. Ne visi skolas vecuma bērni ir iesaistīti par lasītājiem skolas vai ciema bibliotēkā. Veltot visvairāk uzmanības jaunākā skolas vecuma bērniem, bibliotēkas organizē dažādus pasaku rītus, pēcpusdienas un vakarus, bet darbu ar pionieru vecuma (vidējā vecuma) skolēniem atstājušas novārtā. Ciemu bibliotēkas neorganizē šī vecuma skolēniem konkursus, neklātienes ceļojumus un citus jaunus pasākumus.

Lielākajās republikas pilsētās namu pārvaldēs iekārtotas **sabiedriskās bērnu bibliotēkas**. Piemēram, Liepājas pils. 4. namu pārvaldē nodibināta sabiedriska bērnu bibliotēka, kas apkalpo 100 lasītāju, tās rīcībā ir 300 grāmatu. Liepājas II bērnu bibliotēka izsniegusi šai bibliotēkai pārvietojamo bibliotēku. Aktīvi darbojas Rīgas pils. 8. namu pārvaldes sabiedriskā bērnu bibliotēka, kurai metodisko palīdzību sniedz Rīgas XI bibliotēka.

Tomēr daudzas bērnu bibliotēkas īstu sadarbību ar namu pārvalžu bibliotēkām un bērnu istabām nav vēl izvērsušas.

Sniedzot palīdzību republikas bērnu un skolu bibliotēkām, Latvijas PSR Valsts bibliotēka izdevusi krājumu «Materiāli bērnu un skolu bibliotēkām», papildinājusi ar literatūru latviešu valodā, pavairojusi uz rotatora un izsūtījusi visām bērnu bibliotēkām V. I. Ļeņina PSRS Valsts bibliotēkas izdevumu «Навстречу XXII съезду КПСС». Materiāli darbam ar bērniem ievietoti arī izdevuma «Rajonu un ciemu bibliotēkās veicamie masu pasākumi 1961. g. ceturksnī» atsevišķos laidos.

Salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem, bērnu bibliotēku darbs kļuvis vispusīgāks, mērķtiecīgāks, vairāk veicinājis to uzdevumu izpildi, ko partija un komjaunatne izvirzījusi jaunās paaudzes audzināšanā. Tomēr bibliotēku darbā vēl ir trūkumi un daudz neizmantotu iespēju darba uzlabošanai.

1962. gada 23. martā Latvijas PSR Izglītības un Latvijas PSR Kultūras ministrijas kolēģijas apsprieda Izglītības un Kultūras ministrijas 1960. g. 17. decembra pavēles Nr. 228 «Par skolu un bērnu bibliotēku darbu un pasākumiem tā uzlabošanā» izpildes gaitu Ilūkstes un Madonas rajonā. Kolēģijas atzīmēja, ka šo rajonu bibliotēkas sistematiski neizskaidro PSKP XXII kongresa materiālus, atstājušas novārtā individuālo darbu ar lasītājiem, nav padarījušas visus skolēnus par lasītājiem bibliotēkā, metodisko darbu veic neregulāri, maz sadarbojas ar pionieri un komjaunatnes organizācijām.

Līdzīgi trūkumi bērnu un skolu bibliotēku darbā ir arī citos republikas rajonos un pilsētās.

1962./1963. mācību gadā bērnu un skolu bibliotēkām darbs jāveic saskaņā ar PSKP XXII kongresa lēmumiem, Latvijas KP CK marta plēnuma lēmumu par republikas skolu jaunatnes komunistiskās audzināšanas uzlabošanu un VĻKJS 14. kongresa lēmumiem. Bibliotēkām jānovērš trūkumi, kas norādīti LPSR Izglītības un LPSR Kultūras ministrijas kolēģiju sēdē, kā arī jāizpilda šo kolēģiju 1962. g. 23. aprīlī pieņemtajā lēmumā «Par skolu un bērnu bibliotēku darbu un pasākumiem tā uzlabošanai Ilūkstes un Madonas rajonos» izvirzītie uzdevumi:

1. Izvēršot plašu individuālo un masu darbu, panākt, lai 1962. gadā ikviens skolēns kļūtu par lasītāju.

2. Nodrošināt plašāku sabiedrības iesaistīšanos bibliotēku darbā, izvērst grāmatu vākšanu un ikvienai bibliotēkai sagatavot 2—3 pionierus instruktorus, lai bibliotēka varētu strādāt bez brīvdienām.

3. Stingri sekot bērnu biblioteku tīkla izvietojumam un attīstībai. Ievērojot vietējos apstākļus, atļaut skolu un bērnu biblioteku vai to fondu apvienošanu (ar ikreizēju Izglītības un Kultūras ministrijas rakstisku atļauju). Plašāk izvērst pārvietojamo un sabiedrisko bērnu biblioteku tīklu.

4. Uzskaitīt visas bērnu istabu bibliotekas un sabiedriskās bērnu bibliotekas, sniegt tām metodisko un praktisko palīdzību.

5. Piedalīties skolu pedagoģisko padomju sēdēs un skolotāju augusta, janvāra un marta apspriedēs. Šo sanāksmju laikā organizēt arī bibliotekāru metodisko apvienību apspriedes.

6. Koordinēt bērnu un skolu biblioteku darbu un praktizēt vienotu masu pasākumu plāna sastādīšanu darbam ar bērniem rajonā, pilsētā, ciemā.

Rajonu biblioteku darba rādītāji 1961. gadā

Nr. p. k.	Rajona biblioteka	Lasītāju skaits (tūkstošos)	Grāmatu fonds (tūkstošos)	Izniegums (tūkstošos)	Izniegums pa zinātņu nozarēm (tūkstošos)				Lasāmība	Apgrozība	
					1, 2, 3, 9	5	6	63			Daiļliteratūra
1.	Aizputes	1,2	28,7	84	4,9	2,3	3,8	2,4	36,5	70	2,9
2.	Alūksnes	2,4	30,7	62	2,5	0,4	9,2	1,3	22,1	26	2
3.	Balvu	1,3	18	36,5	3,5	1,4	3,6	1,7	20,1	28	2
4.	Bauskas	0,9	27,9	21,8	1,8	0,4	0,8	0,4	14,8	24,2	0,8
5.	Cēsu	3,2	46,3	150,9	16,8	7,8	9,8	8,5	75,4	46,4	3,2
6.	Dagdas	1	17	15,5	0,6	0,2	0,4	0,4	12,9	15,6	0,9
7.	Daugavpils	1,6	16,7	39,9	1,9	1,1	1,2	0,9	30,9	24,9	2,4
8.	Dobeles	1,8	21,5	51,4	6,4	1,5	2,6	3,2	27,7	28,6	2,4
9.	Gulbenes	1	16,1	42,6	3,2	0,9	2,2	0,8	34,1	42,6	2,6
10.	Ilūkstes	0,9	20,5	23,8	2,6	0,4	1,2	0,5	11	27,2	1,2
11.	Jēkabpils	1,6	23,2	62,3	6,1	1,6	3,5	0,9	39,7	38,9	2,7
12.	Kārsavas	1,8	20,1	65,8	5,5	3,5	4,9	5	29,4	36,6	3,3
13.	Krāslavas	2,1	24,1	40,9	1,8	0,6	1,3	1,5	27,5	19,5	1,7
14.	Krustpils	1,1	21	37,8	2,3	1,9	2	1,1	20	34,3	1,8
15.	Kuldīgas	1,6	20,8	41,3	2,1	0,8	2,1	0,6	21,6	25,8	2
16.	Liepājas	1	28,3	26,4	3,2	1,4	1,8	1,7	12	26,4	0,9
17.	Limbažu	1,4	23,8	29,3	3,3	0,6	2,5	0,4	14,7	20,9	1,2
18.	Ludzas	2,3	26,2	63,6	4,7	1,4	2,4	2,6	36,2	27,6	2,4
19.	Madonas	1	20,4	35,8	3,7	0,9	2,1	1	22	35,8	1,8
20.	Ogres	1,6	22,5	42,5	3,7	0,8	3,1	0,5	24,3	26,6	1,9
21.	Preiļu	1	19,8	28,5	2,1	0,7	1	0,5	17,1	28,5	1,4
22.	Rīgas	2,3	32,5	70,4	8,2	1,7	5,3	2,3	28,6	30,6	2,2
23.	Saldus	2	22,3	64,9	9,6	1,8	6,6	1,3	26	32,4	2,9
24.	Siguldas	1,9	22,3	43,8	3,6	2,2	2,6	1,6	19,5	23	2
25.	Talsu	1,8	65,3	60,5	6	1,2	4,6	1,5	34,1	33,6	0,9

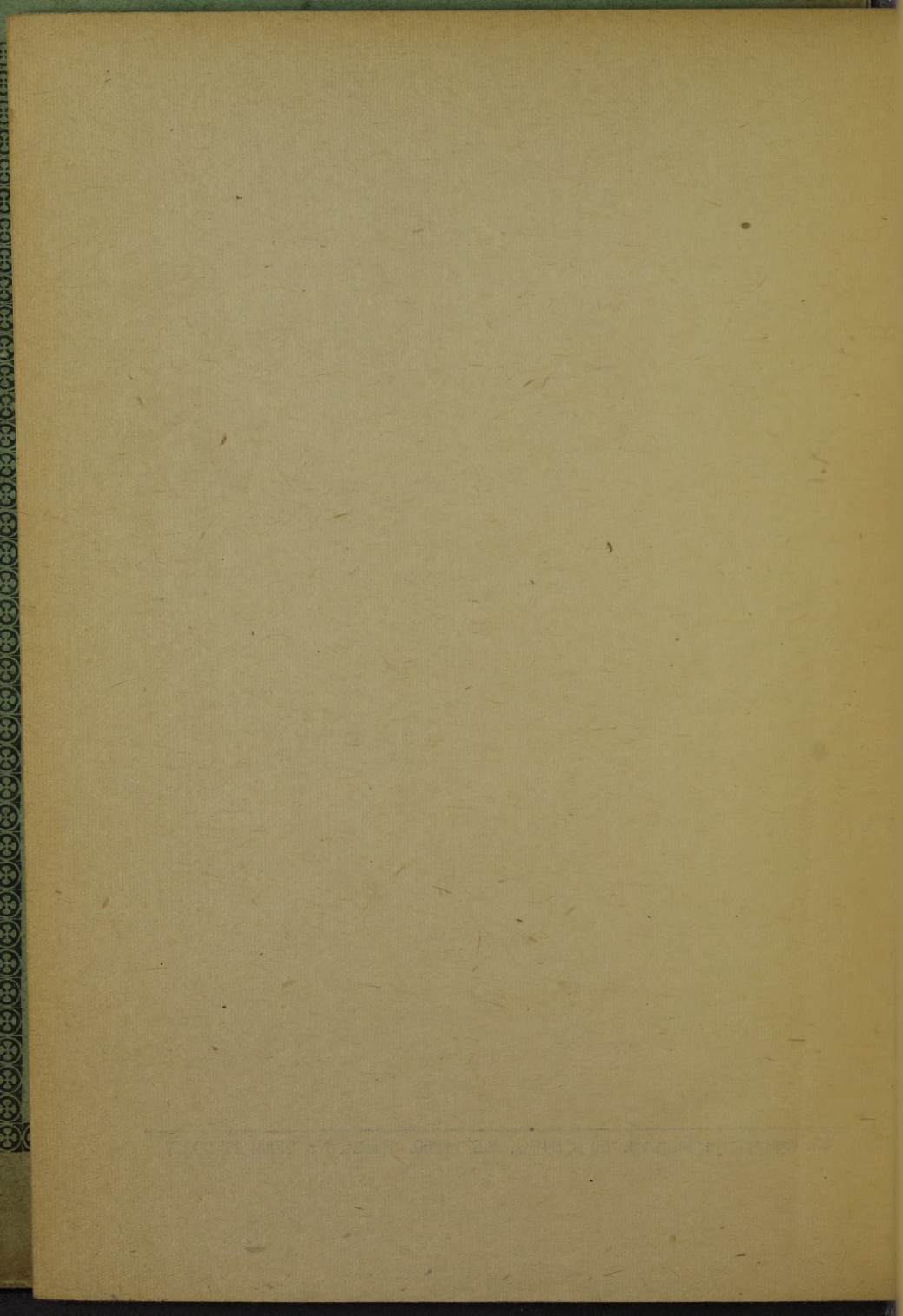
Nr. p. k.	Rajona biblioteka	Lasītāju skaits (tūkstošos)	Grāmatu fonds (tūkstošos)	Izniegums (tūkstošos)	Izniegums pa zinātņu nozarēm (tūkstošos)				Lasāmība	Aprožība	
					1, 2, 3, 9	5	6	63			daiļliteratūra
26.	Tukuma	2	28,8	51,4	4,3	0,7	1,5	0,7	32,3	25,7	1,7
27.	Valkas	2,4	25,4	53,5	3,1	0,5	4,2	0,9	25	22,3	2,1
28.	Valmieras	2,6	55,1	91,8	11,2	3	6,9	2,2	45,2	35,3	1,7
29.	Ventspils	1,1	14,7	17,8	2,3	0,9	1,1	1,6	9,2	16,3	1,2
30.	Viļānu	0,8	20,4	9,6	0,2	0,07	0,1	0,1	9	12	0,4

Ciemi biblioteku darba rādītāji 1961. gadā

Nr. p. k.	Rajons	Ciema biblioteku skaits	Lasītāju skaits (tūkstošos)	Grāmatu fonds (tūkstošos)	Izniegums (tūkstošos)	Izniegums pa zinātņu nozarēm (tūkstošos)				Lasāmība	Aprožība	
						1, 2, 3, 9	5	6	63			daiļliteratūra
1.	Aizputes	19	4,7	99,5	91,3	4,9	1,9	2,3	4,2	54,8	19,4	0,9
2.	Alūksnes	25	7,5	149,0	144,0	7,6	3,4	4,4	9,8	81,4	19,2	1,0
3.	Balvu	21	9,0	96,0	130,8	7,1	4,2	3,7	8,1	61,3	14,5	1,4
4.	Bauskas	28	8,0	157,5	157,5	9,8	3,2	6,3	8,9	83,2	19,7	1,0
5.	Cēsu	34	10,7	181,3	166,8	12,0	4,2	5,4	11,5	96,3	15,6	0,9
6.	Dagdas	18	5,1	79,8	79,3	3,1	0,9	1,5	3,3	43,0	15,6	1,0
7.	Daugavpils	30	12,0	152,9	230,4	11,6	4,2	5,4	9,1	123,2	19,2	1,5
8.	Dobeles	30	12,7	166,9	184,6	10,3	4,3	5,4	10,4	104,5	14,5	1,1
9.	Gulbenes	24	6,9	118,2	164,8	10,5	4,9	6,3	13,3	89,1	23,9	1,4
10.	Ilūkstes	22	6,4	114,4	121,4	6,3	2,4	4,2	7,4	65,8	19,0	1,1
11.	Jekabpils	29	7,9	142,4	148,3	8,5	3,9	4,6	8,6	81,9	18,8	1,0
12.	Jelgavas	27	7,4	138,6	137,4	7,2	3,8	3,8	6,9	79,3	18,6	1,0
13.	Kārsavas	21	6,8	76,3	104,9	5,2	1,7	2,6	5,0	52,4	15,4	1,4
14.	Krāslavas	21	6,7	93,7	130,9	7,8	2,6	3,5	6,4	64,6	19,5	1,4
15.	Krustpils	27	6,4	118,3	118,2	5,0	1,9	2,6	5,8	66,6	18,5	1,0
16.	Kuldīgas	18	4,7	82,8	60,0	2,8	1,0	1,2	2,6	30,2	12,8	0,7
17.	Liepājas	31	7,7	161,3	121,1	7,5	3,0	3,3	7,3	67,0	15,7	0,8
18.	Limbažu	27	5,6	140,0	98,3	6,2	1,8	2,7	6,3	55,9	17,6	0,7
19.	Ludzas	35	9,5	155,7	156,3	7,9	2,4	3,6	7,3	72,0	16,4	1,0
20.	Madonas	34	8,8	174,9	157,2	8,8	5,4	9,0	12,7	142,1	17,9	0,9
21.	Ogres	33	8,2	168,2	143,1	9,8	2,8	4,1	6,8	83,0	17,4	0,8
22.	Preiļu	23	5,7	97,9	80,9	3,7	1,7	2,0	4,2	37,7	14,2	0,8
23.	Rezēknes	37	12,1	164,8	203,2	11,7	4,1	4,8	12,2	111,6	16,8	1,2
24.	Rīgas	27	8,7	152,4	193,5	12,1	4,2	5,3	10,8	66,5	22,2	1,3
25.	Saldus	25	6,6	122,0	105,6	6,0	2,9	4,0	7,2	54,0	16,0	0,9
26.	Siguldas	29	7,5	150,7	156,6	7,6	3,9	5,4	9,5	97,6	20,9	1,0
27.	Talsu	34	8,5	156,2	144,2	7,8	3,1	3,7	6,7	86,8	17,0	0,9
28.	Tukuma	28	8,8	153,6	131,7	5,0	2,3	2,7	4,9	76,2	15,0	0,9
29.	Valkas	25	6,8	128,9	102,2	6,1	2,0	2,9	6,8	62,1	15,0	0,8
30.	Valmieras	34	7,7	177,8	128,8	7,4	2,8	3,7	7,6	76,4	16,7	0,7
31.	Ventspils	21	4,7	92,1	100,2	6,7	3,0	3,1	6,4	56,8	21,3	1,1
32.	Viļānu	21	6,4	100,7	88,8	4,1	1,9	2,8	4,7	38,1	13,9	0,9

SATURS

I Biblioteku darba organizācija. Grāmatu fondi. Lasītāju apkalpošana	5
II Literatūras propaganda. Masu darbs	16
III Bērnu biblioteku darbs	38
Pielikumi:	
Ražonu biblioteku darba rādītāji 1961. gadā	51
Ciemu biblioteku darba rādītāji 1961. gadā	52

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0308078762

